

การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมในประเทศไทย*

งานวรรณกรรมนับว่าเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทแรกๆ ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของทุกประเทศได้มีบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในการให้ความคุ้มครอง สำหรับประเทศไทยก็เช่นกันงานวรรณกรรมได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์หลาย ๆ ฉบับ ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ฉบับที่บังคับใช้อยู่นี้ได้ให้ความหมายของงานวรรณกรรมไว้ในมาตรา 4 ว่า "งานวรรณกรรม หมายถึง งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย" ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว¹ ในการใช้สิทธิดังกล่าว และเนื่องจากลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในทางทรัพย์สิน เจ้าของลิขสิทธิ์จึงสามารถโอนสิทธิของตนให้ผู้อื่นไปทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้หรือจะอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนก็ได้² สำหรับงานวรรณกรรมนั้นมักจะเกิดการละเมิดสิทธิในการทำซ้ำอยู่เสมอ มาตราการทางกฎหมายลิขสิทธิ์แต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์งานได้อย่างเต็มที่ ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์จึงเกิดการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรหรือการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะมอบหมายให้องค์กรจัดเก็บฯ มีสิทธิในการให้อนุญาตในการทำซ้ำและจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากผู้นำเอางานไปทำซ้ำ ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

* งานวรรณกรรมที่ทำการศึกษาวิจัยอยู่นี้ ให้หมายถึง เฉพาะแต่ งานวรรณกรรมประเภทสิ่งพิมพ์เท่านั้น

¹ โปรดดูมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

² อีชชัย ศุภผลศิริ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม), 2539 หน้า 22.

ดังกล่าวได้มีการจัดตั้งและเป็นที่ยอมรับในหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งก็มีรูปแบบและวิธีดำเนินการจัดเก็บและจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังได้กล่าวถึงในบทที่แล้ว

สำหรับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำในประเทศไทยนั้น จะมีความเหมาะสมและดำเนินการได้มากน้อยเพียงใดจะได้กล่าวถึงต่อไป

4.1 ความจำเป็นในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่างานวรรณกรรมเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งกว่าจะมาเป็นงานวรรณกรรมที่ได้รับความคุ้มครอง ผู้สร้างสรรค์จะต้องใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์งานที่มีคุณค่าขึ้นมาได้ ดังนั้นการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมของผู้สร้างสรรค์จึงเปรียบเสมือนกับการให้รางวัลแก่ผู้สร้างสรรค์อีกทั้งการให้ความคุ้มครองยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้คิดริเริ่มสร้างสรรค์งานวรรณกรรมมากขึ้นเพื่อจรรโลงสังคม โดยสังคมจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากงานสร้างสรรค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาการให้ความคุ้มครองตามระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ นอกจากจะเป็นการปกป้องมิให้บุคคลอื่นลอกเลียนงานลิขสิทธิ์ไปใช้โดยมิได้ขออนุญาตแล้วก็ยังมีส่วนเกื้อหนุนการให้ความคุ้มครองในสิทธิที่จะแสวงหาผลประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์หรือที่เรียกว่าสิทธิในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียวตามกฎหมายที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจของลิขสิทธิ์ในระยะเวลาอันจำกัดระยะหนึ่ง คือ มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ ดัดแปลงหรือเผยแพร่สู่สาธารณชน³ นับได้ว่าสิทธิในทางผู้สร้างสรรค์อันสืบเนื่องจากผลกระทบของการปฏิบัติอุตสาหกรรมและความก้าวหน้า

³โปรดดูมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

เศรษฐกิจนี้เป็นสิทธิที่ให้แก่ทางเทคโนโลยี ซึ่งทำให้การสร้างสรรคงานลิขสิทธิ์เริ่ม ต้องใช้ทุนทรัพย์ และกระบวนการผลิตงานสร้างสรรค์ที่ซับซ้อน ทำให้การผลิตงาน สร้างสรรค์มีลักษณะในทางพาณิชย์โดยแท้ ซึ่งผู้ลงทุนและผู้สร้างสรรค์ต่างมุ่งหวังใน ผลกำไรที่เกิดขึ้นแต่อย่างไรก็ตามผู้ลงทุนและผู้สร้างสรรค์ได้ประสบปัญหาการขาดทุน เพราะเหตุที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าก่อให้เกิดการทำซ้ำ หรือการลอกเลียน แบบงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และราคาถูก ปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบ ต่องานสร้างสรรค์ประเภทงานวรรณกรรมอย่างมาก เพราะเหตุที่งานวรรณกรรมที่ ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้จะต้องมีการจัดพิมพ์เพื่อการจัดจำหน่ายหรือเผยแพร่ ซึ่งมีการ ลงทุนทางธุรกิจรวมอยู่ด้วย คือการลงทุนจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ ซึ่งในทางการค้าทาง สำนักพิมพ์และเจ้าของลิขสิทธิ์เองก็จะเกิดความเสียหายที่ต้องสูญเสียรายได้ไปจำนวน หนึ่งกรณีที่งานวรรณกรรมถูกลักลอบนำเอาไปทำซ้ำจากสาเหตุดังกล่าว จะทำให้ ผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์ไม่อยากจะคิดสร้างสรรค์และลงทุนในการจัดพิมพ์และงาน วรรณกรรมดี ๆ ให้แก่สังคมอีกต่อไป ระบบลิขสิทธิ์จึงมุ่งหวังที่จะคุ้มครองรักษา ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อจูงใจให้ ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ผลิตงานให้แก่สังคมต่อไป⁴ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของทุกประเทศซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าผู้สร้างสรรค์ จะได้รับส่วนแบ่งที่เป็นธรรมทางด้านเศรษฐกิจในการที่สาธารณชนได้ใช้ประโยชน์จาก ผลงานของเขา⁵

⁴Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, (London : Butterworths, 1983), p.3

⁵"ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์", เอกสารเผยแพร่ลิขสิทธิ์, (5 กุมภาพันธ์ 2532) หน้า 17.

ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์งานที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้นที่มีอำนาจในการอนุญาตให้บุคคลอื่นนำเอางานไปใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละครั้ง และทุกครั้งที่จะนำเอางานไปใช้ ผู้ใช้จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของงานก่อนทุกครั้งไป และสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับตอบแทนจากการอนุญาตให้บุคคลอื่นนำเอางานของตนไปใช้คือ ค่าตอบแทน (royalty) ซึ่งค่าตอบแทนที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับนั้น โดยปกติจะกำหนดไว้ในสัญญา ระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้ใช้ประโยชน์ระบบค่าตอบแทนนี้ผู้สร้างสรรค์จะสามารถมีรายได้จากการที่บุคคลอื่นใช้ประโยชน์จากผลงานของตนซึ่งเป็นส่วนสำคัญในเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์จากผลงานของตน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์ การส่งเสริมผู้สร้างสรรค์ด้วยระบบค่าตอบแทนนี้ทำให้ผู้สร้างสรรค์สามารถเลี้ยงชีพและครอบครัวได้จากการที่สาธารณชนใช้ประโยชน์จากผลงานของตน และทำให้เกิดกำลังใจในการสร้างสรรค์งาน และพยายามสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณค่ายิ่งขึ้นไป

สิทธิทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ "ค่าตอบแทน" เป็นสิทธิที่อยู่ในกฎหมายลิขสิทธิ์ทุกฉบับ และเป็นสิทธิที่ทุกประเทศให้การรับรองไม่ว่าจะอยู่ในระบบลิขสิทธิ์ใด การที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนจากสิทธิทางเศรษฐกิจสืบเนื่องมาจากผลกระทบในการปฏิบัติอุตสาหกรรมที่สร้างสรรค์งานจะต้องอาศัยการลงทุนทางพาณิชย์ร่วมด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนการลงทุนลงแรงดังกล่าว จึงกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็แรงจูงใจให้มีการสร้างสรรค์งานให้แก่สังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้ผู้สร้างสรรค์มีรายได้ และสามารถเลี้ยงชีพได้จากการยอมรับของสาธารณชนที่ยังคงใช้ประโยชน์จากผลงานสร้างสรรค์ของเขา

แม้สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อบุคคลอื่นได้นำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำจะเป็นสิทธิที่ชอบธรรมและสามารถจัดเก็บได้ตามกฎหมาย แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำซ้ำงานวรรณกรรมทำได้ง่ายและสามารถทำได้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิวัฒนาการของเครื่องถ่ายเอกสารที่มีประสิทธิภาพในการทำซ้ำได้อย่างมากในเวลาอันสั้น อีกทั้งยังสามารถจัดหาอยู่ในความครอบครองได้โดยง่าย ทำให้งานวรรณกรรมถูกละเมิดลิขสิทธิ์โดยการซ้ำมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจึงไม่อาจควบคุมการใช้งานได้อย่างทั่วถึงโดยลำพัง ในขณะเดียวกันผู้ใช้งานวรรณกรรมก็ไม่สามารถติดต่อเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อขออนุญาตในการทำซ้ำ จากข้อจำกัดดังกล่าวและเพื่อเป็นการทดแทนประโยชน์ที่ขาดหายไปจากการที่งานวรรณกรรมถูกลักลอบนำเอาไปทำซ้ำ การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จึงมีความสำคัญต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้การที่เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายจะไปดำเนินการติดตามจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดังกล่าวจากผู้นำเอางานวรรณกรรมไปใช้โดยการทำซ้ำมีความเป็นไปได้ยากและไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากจำนวนผู้ที่ลักลอบนำเอางานไปใช้โดยการทำซ้ำมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งแหล่งที่จะบริการในการทำซ้ำ เช่น ร้านถ่ายเอกสารก็มีอยู่มากมายและกระจัดกระจายยากต่อการจัดเก็บ

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่ละรายจะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อนำระบบการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมมาใช้ เพื่อจัดปัญหาข้อจำกัดของผู้สร้างสรรค์งานหรือเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งาน เพื่อให้การอนุญาตในการทำซ้ำงานวรรณกรรมได้อย่างทั่วถึง นอกจากนั้นการรวมตัวกันของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายนั้นยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานวรรณกรรมในการขออนุญาตการทำซ้ำ ในขณะเดียวกันก็เป็นที่ย่ายค่าตอบแทนโดยที่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการติดต่อขออนุญาตหรือเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เป็นการส่วนตัว ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ

งานวรรณกรรมที่จะจัดตั้งขึ้นสำหรับประเทศไทยนั้น จะช่วยให้การจัดเก็บค่าตอบแทน
ที่มีทุกชนิดได้ในระดับหนึ่ง และน่าจะได้ผลมากกว่าการที่เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละราย
จะไปเรียกร้องและจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากผู้ใช้อย่างเดียว นอกจากนั้นการ
จัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์โดยองค์กรฯ ยังสามารถตอบสนองหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์
ให้มีผลและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า องค์กรจัดเก็บ
ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรมที่จะจัดตั้งขึ้นในประเทศไทย จะเป็น
เครื่องกระตุ้นให้สาธารณชนตระหนักถึงความสำคัญของการขออนุญาตก่อนที่จะนำเอา
งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นไปทำซ้ำ อีกทั้งยังจะทำให้การจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์
ในการทำชิ้นงานวรรณกรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นมาตรการเสริมให้การบังคับใช้
กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิในการทำซ้ำของเจ้าของลิขสิทธิ์
ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรม

การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรมเป็นกระบวนการ
การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ระบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือและได้รับความนิยม
แพร่หลายในต่างประเทศ ซึ่งการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดังกล่าวอาศัยอำนาจและ
แนวทางในการจัดเก็บจากบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์และข้อตกลงระหว่างประเทศ ดังนั้น
การจัดเก็บและการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรม
ของไทย ก็จะต้องพิจารณาดังกฎหมายและข้อตกลงที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กฎหมาย
ลิขสิทธิ์ในที่นี้คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บและจัดตั้งองค์กรจัดเก็บ
ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่ชัดเจนที่สุดคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ใน
พื้นที่คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยจะขอกล่าวถึงในประเด็นต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

4.2.1 ประเภทของงานลิขสิทธิ์ที่จะได้รับค่าตอบแทน

การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน
ลิขสิทธิ์นี้จะจัดเก็บจากการนำเอางานลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรมไปใช้ จึงเกิดปัญหา
ขึ้นมาว่างานวรรณกรรมที่จะได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการนำเอาไปใช้นั้นมีความหมายถึง
งานใดบ้าง โดยในมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้คำจำกัดความ
ของงานวรรณกรรมว่าหมายถึงงานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน
สิ่งพิมพ์ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรม
คอมพิวเตอร์ด้วย สำหรับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม
โดยองค์กรการจัดเก็บค่าตอบแทนที่ทำการวิจัยอยู่นี้ มิได้ครอบคลุมถึงการจัดเก็บ
ค่าตอบแทนอันเกิดจากการทำซ้ำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เนื่องจากโดยลักษณะพื้นฐาน
ของงานลิขสิทธิ์ประเภทโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วมีความละเอียดซับซ้อน ตลอดจนมี
หลักเกณฑ์การพิจารณาในส่วนของการทำซ้ำและช้อยกเว้นในการละเมิดลิขสิทธิ์
โปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้โดยเฉพาะ ซึ่งการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์นั้นจะต้อง
พิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการจัดเก็บ ตลอดจนวิธีการพิสูจน์ว่า
มีการทำซ้ำจะต้องสามารถพิสูจน์ได้ง่าย เพื่อยืนยันว่ามีการทำซ้ำอันจะทำให้เจ้าของ
ลิขสิทธิ์มีสิทธิในการเรียกร้องค่าตอบแทนในที่นี้คือค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

ในส่วนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แม้จะนับได้ว่าเป็นงานลิขสิทธิ์ในฐานะงานวรรณกรรมที่จะต้องได้รับความคุ้มครองเหมือนกับงานลิขสิทธิ์ประเภทอื่น ๆ แต่ในส่วนของการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์นั้นยังเป็นเรื่องที่ยากต่อการจัดเก็บ การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์โดยองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนนั้นจึงมุ่งเน้นที่การจัดเก็บค่าตอบแทนจากการทำซ้ำงานวรรณกรรม ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ยกเว้น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่อย่างไรก็ตาม โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ยังได้รับความคุ้มครองในส่วนอื่น ๆ ตามมาตรา 15 แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

4.2.2 บุคคลที่มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทน

หลักกฎหมายลิขสิทธิ์จะให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของลิขสิทธิ์และแก่ผู้สร้างสรรค์ด้วยการให้มีสิทธิบางประการที่แตกต่างลดหลั่นกัน ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในเวลาเดียวกันย่อมอ้างอิงได้ทั้งลิขสิทธิ์ที่มีอยู่แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และทั้งสิทธิที่มีอยู่แก่ผู้สร้างสรรค์เฉพาะตัว ส่วนผู้สร้างสรรค์ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วก็ยังได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์งานอยู่ บทนี้จึงแยกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ คือ^๕

- ก. สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์
- ข. สิทธิของผู้สร้างสรรค์

ก. สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้มีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive rights) ที่จะกระทำบางอย่างต่องานลิขสิทธิ์นั้น ๆ สิทธิเช่นนั้นแท้จริงแล้วเป็นสิทธิในทางนิเสธ (negative right) ในสาระสำคัญ เพราะเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถใช้อำนาจแห่งลิขสิทธิ์ในการห้ามปรามมิให้ผู้อื่นกระทำการที่

^๕ ธีชชัย ศุภผลศิริ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์ หน้า 146.

ตนมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวได้ หรือเรียกร้องค่าเสียหายหรือการชดเชยความเสียหายโดยวิธีอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการลวงลิขสิทธิ์ของตนได้ สำหรับกรณีการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็อาศัยสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีสิทธิในการทำซ้ำมาจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิอันเป็นสิ่งตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ได้ใช้สิทธิในการทำซ้ำแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นรางวัลให้แก่ผู้สร้างสรรค์ที่ได้ใช้ความเพียรพยายามอุตสาหะในการสร้างสรรค์งานอันทรงคุณค่า ซึ่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ที่มาตรา 4 วรรคสอง เป็นเบื้องต้นว่า "ลิขสิทธิ์" หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะทำการใด ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น และมีมาตรา 15 ขยายความต่อไปว่า "ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรม

คอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง

- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3)

โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้

สิทธิในการทำซ้ำจะมีขอบเขตและความหมายเช่นใดนั้น ในมาตรา 4 วรรค 13 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้คำจำกัดความของการทำซ้ำไว้ว่า

"ทำซ้ำ" หมายความว่า รวบรวม คัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพจากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่า

ทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึง
คัดลอกหรือ ทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ใน
ส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือ
บางส่วน

จากคำจำกัดความคำว่า "ทำซ้ำ" ที่ได้กล่าวไว้
แล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์แต่ละ
อย่างว่าจะสามารถถูกนำเอาไปทำซ้ำในรูปแบบใด สำหรับการดำเนินงานวรรณกรรม
ตามวิธานพันธบัตรมุ่งเน้นที่การทำซ้ำสำเนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสำเนาโดย
เครื่องถ่ายเอกสาร หากมีการตรวจสอบพบว่างานวรรณกรรมถูกนำเอาไปทำสำเนา
โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้กระทำการดังกล่าวมีความผิดข้อหาละเมิด
ลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ในต่างประเทศมีการบริหารสิทธิในการทำซ้ำ โดยทำเป็นระบบให้
อนุญาตเพื่อนำงานวรรณกรรมไปทำซ้ำ โดยผู้ขออนุญาตจะต้องจ่ายเงินค่าตอบแทน
ลิขสิทธิ์ (royalty fee) ให้แก่เจ้าของผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์⁷

๒. สิทธิของผู้สร้างสรรค์

แม้ว่าสิทธิแต่เพียงผู้เดียวซึ่งเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ
(Economic Right) ของผู้สร้างสรรค์จะถูกโอนโดยผู้สร้างสรรค์หรือตามกฎหมาย
ไปให้แก่บุคคลอื่นในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้สร้างสรรค์จะ
สูญเสียสิทธิของตนเองไปโดยสิ้นเชิง หากแต่มีสิทธิที่เรียกว่า "สิทธิในทางศีลธรรม"
(Moral Right) กล่าวคือแม้ผู้สร้างสรรค์จะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่เขาได้
สร้างสรรค์ขึ้นแล้ว แต่ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นผู้ก่อให้เกิดงานชิ้นนั้นก็สมควรที่จะได้รับการ
เคารพสิทธิของเขา ในกฎหมายฝรั่งเศสเรียกสิทธิดังกล่าวนี้ว่า "droit moral"

⁷ รายละเอียดโปรดดู บทที่ 3

ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "moral right" สำหรับคำแปลเป็นไทย สำหรับสิทธิดังกล่าวนี้เคยเรียกขานกันว่า "ธรรมสิทธิ"^๕ บ้าง "สิทธิทางศีลธรรม" บ้าง "สิทธิเฉพาะตัว" บ้าง แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไรก็มีความหมายถึงสิทธิอย่างเดียวกับสิทธิของผู้สร้างสรรค์อาจจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้^๖

1. สิทธิที่จะโฆษณางาน (right of publication)
2. สิทธิที่จะให้มีการอ้างอิง ซึ่งผู้สร้างสรรค์ (right of paternity)
3. สิทธิที่จะควบคุมมิให้งานถูกบิดเบือนหรือถูกทำโดยประการอื่นให้เสียหายต่อชื่อเสียง (right of integrity)

พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 18 ได้

ปรับปรุงสิทธิของผู้สร้างสรรค์ให้ขยายกว้างขึ้นและชัดเจนขึ้น โดยบัญญัติรับรองว่าผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์มีสิทธิสองประการคือ

ก. สิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว (the right to claim authorship of the work) โดยปกติผู้สร้างสรรค์จะแสดงตนโดยการระบุชื่อหรือลายเซ็นของตนไว้ที่สำเนางานนั้น นอกจากนั้น ยังรวมไปถึงการใช้ชื่อในรูปแบบที่ผู้สร้างสรรค์ประสงค์ด้วย เช่น

^๕ ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร, "สิทธิในศิลปกรรมของศิลปิน" บทบัญญัติ, เล่ม 20 ตอน 1 (มกราคม)

^๖ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights (London, Butterworths, 1983), p.60.

ใช้นามปากกาหรือนามแฝงหรือให้ตีพิมพ์เผยแพร่โดยไม่ต้องระบุชื่อของผู้สร้างสรรค์ก็ได้ สิทธินี้ยังขยายไปถึงกรณีที่ผู้สร้างสรรค์จะปฏิเสธไม่ให้ใช้ชื่อของเขากับงานที่เขาไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์ รวมถึงกรณีที่มีสิทธิให้อ้างอิงชื่อของผู้สร้างสรรค์ในงานที่ถูกต้องอ้างอิงหรือถูกนำไปใช้ด้วย¹⁰

ข. สิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ (the right to object to any distortion, mutilation or other modification of, or other derogatory action in relation to the said work, which would be prejudicial to his honor or reputation) สิทธิของผู้สร้างสรรค์นี้ได้วางข้อจำกัดของการกระทำแก่งานนั้นโดยผู้อื่นว่าจะต้องไม่ให้เป็นที่ยังเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะในการได้รับอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์บางวิธี เช่น ดัดแปลง อาจจำเป็นต้องมีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับความประสงค์ของการใช้งาน เช่น การดัดแปลงจากนวนิยายเป็นบทละครโทรทัศน์

การวินิจฉัยว่าการกระทำอย่างใดขนาดใดถึงขั้นทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์นั้นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป หลักเกณฑ์ของกฎหมายเพียงวางไว้อย่างยืดหยุ่นและเปิดให้ศาลพิจารณาเอาเองได้¹¹

¹⁰World Intellectual Property Organization (WIPO) Guide to the Berne Convention, for the protection of Literary and Artistic Works (Paris Act, 1971), (Geneva : WIPO, 1978)

¹¹Ibid, p.42.

สิทธิของผู้สร้างสรรค์แยกต่างหากจากลิขสิทธิ์อื่น

ถือเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (economic right) ของเจ้าของลิขสิทธิ์ ฉะนั้นผู้สร้างสรรค์จะไม่ได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น สร้างสรรค์งานโดยการรับจ้าง ซึ่งผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ (มาตรา 10) ผู้สร้างสรรค์ก็ยังมีสิทธิของผู้สร้างสรรค์นี้ หรือแม้แต่มผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ด้วยและได้โอนลิขสิทธิ์ทั้งหมดให้ผู้อื่นไปแล้ว ผู้สร้างสรรค์ก็ยังมีสิทธิของผู้สร้างสรรค์นี้อยู่ต่อไป แต่ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์จะไม่มีสิทธิรับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์อื่นได้แก่จากการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ ดังนั้นการได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ตลอดจนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์และของผู้สร้างสรรค์จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เนื่องจากโดยหลักของการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ผู้จัดเก็บจะอาศัยสิทธิของผู้ทรงสิทธิในการจัดเก็บและเมื่อจัดเก็บได้ก็จะต้องจัดสรรเงินค่าตอบแทนดังกล่าวให้แก่ผู้ทรงสิทธิที่ถูกต้องต่อไป

4.2.3 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

ส่วนนี้นับว่ามีส่วนสำคัญอีกหนึ่งส่วนที่จะชี้ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมที่ถูกนำเอาไปทำซ้ำนั้น จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์หรือไม่ เนื่องจากหากการทำซ้ำเข้าข่ายข้อยกเว้นตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติไว้ การทำซ้ำก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดและผู้ที่ทำซ้ำก็มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะนำเอางานดังกล่าวไปใช้ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้นเป็นข้อจำกัดสิทธิในลิขสิทธิ์ (limitation of Copyright) ประการหนึ่ง จากหลักทั่วไปเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิเต็มที่ในการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งเจ้าของมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะหวงกั้นห้ามมิให้ผู้อื่นกระทำการใด ๆ ที่เป็นสิทธิของเจ้าของงานลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตามหากปล่อยให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิอย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัดสิทธิหรือข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ บุคคลอื่นก็ไม่สามารถได้ใช้ประโยชน์

จากงานลิขสิทธิ์ได้เลยจนกว่าอายุลิขสิทธิ์จะสิ้นสุดลง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าของลิขสิทธิ์กระทำการอื่นเป็นการผูกขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากงานอันมีลิขสิทธิ์เป็นงานที่สังคมหรือสาธารณชนมีความจำเป็นต้องใช้ อาทิเช่น งานวรรณกรรม ประเภทตำราเรียน สื่อสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ

ดังนั้น ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์จึงพยายามสร้างดุลแห่งผลประโยชน์ (balance of interest) ระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานลิขสิทธิ์¹² ภายใต้หลักการสร้างดุลแห่งผลประโยชน์นี้ ทำให้บุคคลอื่นมีสิทธิที่จะใช้งานลิขสิทธิ์ตามความจำเป็นที่เหมาะสมโดยไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่จำกัดตัดทอนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ลงมาให้อยู่ในจุดดุลภาพ ซึ่งคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้สร้างสรรค์งานก็มีความมุ่งหวังที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ระบบลิขสิทธิ์ได้สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนด้วย กล่าวต่อกฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นกลไกกระตุ้นให้มีการสร้างสรรค์งานเพื่อใช้ประโยชน์ในสังคม แต่การให้ความคุ้มครองก็จะต้องมีขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบระหว่างผู้สร้างสรรค์และผู้ใช้งาน โดยกฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นตัวกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการกระทำอย่างไรที่เป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือเป็นการใช้งานอันชอบธรรมโดยไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าวของแต่ละประเทศ ก็จะมี ความแตกต่างกันออกไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของแต่ละประเทศ อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างกว้างที่ถูกำหนดไว้ในข้อตกลงระหว่างประเทศที่แต่ละประเทศมีความผูกพัน

สำหรับประเทศไทยนั้น พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้หลายมาตราตั้งแต่มาตรา 32 ถึง 43¹³ ซึ่งมีการกำหนดกรอบกว้าง ๆ ไว้ว่า การกระทำที่จะไม่ถือว่าเป็นการละเมิด

¹² ธีชชัย ศุภผลศิริ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 183-184.

¹³ รายละเอียดโปรดดู พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32-43.

ลิขสิทธิ์นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติโดยเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร จากกรอบข้อยกเว้นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้จะมีการกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสังคมจะสามารถใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ โดยไม่มีขอบเขตจำกัดภายใต้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม แต่เพียงอย่างเดียว คือ ข้อยกเว้นทั่วไป ตามมาตรา 32 อันนับได้ว่าเป็นแม่บทของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติที่อยู่ในส่วนที่ 6 เรื่องข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตั้งแต่มาตรา 34 เป็นต้นไป จะวางหลักว่า การกระทำอันเป็นการยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ของแต่ละมาตราจะต้องพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติมาตรา 32 วรรคหนึ่งด้วย แม้ว่าจะได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของแต่ละมาตราแล้วก็ตาม

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะพบว่าแม้จะเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่ผู้ใช้สามารถที่จะกระทำได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นซ้อนข้อยกเว้นชั้นอีก เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิของผู้ใช้ โดยมาตรา 32 วรรคแรกที่บัญญัติว่า "การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์" ผู้เขียนเห็นว่า สิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ นั้นหมายรวมถึงสิทธิที่จะเรียกเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในกรณีที่มีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ หากพิสูจน์ได้ว่าผู้ใช้ได้ใช้สิทธิตามข้อยกเว้นเกินสมควร แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่าการกระทำเช่นใดเป็นการกระทำโดยเกินสมควร ซึ่งการพิจารณาว่ากรณีใดจะถือว่าเป็นการใช้งานเกินสมควร จึงจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป จนกว่าจะมีแนวบรรทัดฐานของศาลในเรื่องนี้ต่อไป

นอกจากนี้ในอนุมาตราต่าง ๆ ในบทบัญญัติมาตรา 32 เช่น

อนุมาตรา (1) (6) (7) ยังได้กำหนดซึ่งชัดเจนไปกว่าการกระทำตามอนุมาตราต่าง ๆ ดังกล่าว จะต้องไม่เป็นกรกระทำเพื่อหากำไร จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า หากปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำอันเข้าข่ายเพื่อหากำไรก็น่าจะถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ตัวอย่างเช่น สถาบันการศึกษาได้จัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายสำหรับใช้ในชั้นเรียนด้วยการทำซ้ำหนังสือของผู้อื่น แต่จัดทำเกินกว่าจำนวนนักศึกษา โดยสถาบันการศึกษาได้นำเอกสารส่วนที่เกินไปใช้ในการอบรม สัมมนา ซึ่งทางสถาบันการศึกษานั้นเป็นผู้จัด ซึ่งผู้เข้าอบรมมีทั้งนักศึกษาและบุคคลภายนอก ซึ่งจะต้องชำระเงินค่าอบรม สัมมนา กรณีดังกล่าวจึงไม่น่าเข้าข่ายข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากน่าจะเป็นการกระทำเพื่อหากำไร

จากบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ใน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์

พ.ศ. 2537 จะเห็นได้ว่าการป้องกันมิให้มีช่องว่างของกฎหมายที่จะทำให้ผู้ใช้งานที่ไม่สุจริตนำเอาหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไปใช้เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาว่าละเมิดลิขสิทธิ์กล่าวคือ นอกจากจะมีบทบัญญัติมาตรา 32 เป็นแม่บทแห่งข้อยกเว้นแล้ว บทบัญญัติอื่น ๆ ที่ตามมา กล่าวคือ มาตรา 32 วรรคสอง มาตรา 33, มาตรา 34, มาตรา 35,

มาตรา 36 และมาตรา 43¹⁴ ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ นอกจากจะกำหนดหลักเกณฑ์ที่ยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์แต่ละกรณีแล้ว ยังกำหนดไว้ในแต่ละมาตราว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง" หรือ "และ/ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง" หลักเกณฑ์ในการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าวได้นำมาจากอนุสัญญาเบอร์น์ (1971)¹⁵ และ TRIPS¹⁶ ดังนั้นการพิจารณาเรื่องข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ นอกจากจะพิจารณาจากข้อยกเว้นเฉพาะเรื่องแล้วจะต้องพิจารณาประกอบกับข้อยกเว้นหลักในมาตรา 32 ด้วย

¹⁴โปรดดูรายละเอียด ใน พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

¹⁵Berne Convention (1971) Article 9(2) "It shall be a matter for legislation in the countries of the Union to permit the reproduction of such works in certain special cases, provided that such reproduction does not conflict with a normal exploitation of the work and does not unreasonably prejudice the legitimate interest of the author"

¹⁶TRIPS, Article 13 "Members shall confine limitations or exceptions to exclusive rights to certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the right holder"

4.2.4 บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

ในกฎหมายลิขสิทธิ์

ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 (ฉบับปัจจุบัน) เป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ที่นับได้ว่ามีความทันสมัย โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์แบบใหม่ ๆ ที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยไม่เคยมีมาก่อน อาทิเช่น สิทธินักแสดง (performers' right) ซึ่งมีการบัญญัติขึ้นครั้งแรก¹⁷ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มี "คณะกรรมการลิขสิทธิ์" ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมสนับสนุนสมาคมที่ดำเนินการเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ นับได้ว่า พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้มีบทบัญญัติรองรับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชางานวรรณกรรมได้ ซึ่งรายละเอียดของบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

ก. มาตรา 56 บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการลิขสิทธิ์" ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธานกรรมการ และกรรมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกินสิบสองคน ในจำนวนนี้จะต้องแต่งตั้งจากผู้แทนของสมาคมเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดง และผู้แทนของสมาคมผู้ใช้งานลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนเป็นกรรมการ

คณะกรรมการจะแต่งตั้งบุคคลใดเป็น

เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ามี

กรรมการอื่นที่มีใช้ข้าราชการอยู่ในคณะกรรมการลิขสิทธิ์ด้วย ซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้แทนของสมาคมเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธินักแสดง และผู้แทนจากสมาคมผู้ใช้งานลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง จึงแสดงให้เห็นว่า พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ได้รับรองว่าอาจจะมีการรวมตัวกันของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานแต่ละประเภทไม่จำกัด

¹⁷โปรดดู ธีชชัย สุภผลศิริ, คำอธิบายหลักกฎหมายลิขสิทธิ์,

เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งประเภทใด แต่อย่างไรก็ตาม จากบทบัญญัติที่ว่า "ผู้แทนของสมาคมเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง" อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการตีความคำว่า "หรือสิทธินักแสดงนั้น" เป็นคำที่มายายคำว่า "เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือคำว่า "สมาคม" หากมีผู้ตีความว่าข้อความดังกล่าวมายายคำว่า "เจ้าของลิขสิทธิ์" ก็แสดงว่าการรวมตัวเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากงานลิขสิทธิ์อื่นนอกจากสิทธิของนักแสดงจะจัดตั้งขึ้นไม่ได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าข้อความดังกล่าวน่าจะขยายคำว่า "สมาคม" เนื่องจากข้อความในบทบัญญัติต่อมาที่ว่า "และผู้แทนของสมาคมผู้ใช้งานลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง" ได้แสดงไว้อย่างชัดเจนว่าคำว่า "สิทธินักแสดง" นั้น ขยายคำว่า "สมาคม" ดังนั้นจึงค่อนข้างชัดเจนว่าการรวมตัวกันเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ก็ดีหรือการรวมตัวกันเป็นสมาคม เพื่อความมุ่งหมายอย่างอื่นก็ได้ถูกปิดกั้นและสงวนไว้ สำหรับองค์กรของนักแสดงเท่านั้น ดังนั้นการรวมตัวกันหรือการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวกับการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทยจึงไม่ขัดต่อกฎหมาย หากแต่มีอำนาจโดยชอบในการจัดตั้ง

ข. มาตรา 60 เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลิขสิทธิ์ โดยมาตรา 60 ได้วางหลักว่า คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรี
ในการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีตาม

มาตรา 45 และ 55

- (3) ส่งเสริมหรือสนับสนุนสมาคมหรือองค์กร
ของผู้สร้างสรรค์ หรือนักแสดงเกี่ยวกับการ
การดำเนินการเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจาก
บุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของ
นักแสดง และการคุ้มครองหรือปกป้องสิทธิ
หรือประโยชน์อื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้
- (4) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรี
มอบหมาย

ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ

เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้และให้
นำมาตรา 59 มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะอนุกรรมการโดยอนุโลม

ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ
มีอำนาจออกคำสั่ง เป็นหนังสือ เรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่ง เอกสารหรือวัตถุ
ใด ๆ มาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมาย
ลิขสิทธิ์ได้เปิดช่องให้มีการรวมตัวเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำซึ่งงาน
วรรณกรรมได้ โดยจะเห็นได้จากอนุมาตรา (3) ที่กำหนดให้คณะกรรมการลิขสิทธิ์
มีอำนาจหน้าที่ ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนสมาคมหรือองค์กรผู้สร้างสรรค์หรือนักแสดง
เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจากบุคคลที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิ
ของนักแสดง แม้จะไม่ได้ชี้ชัดไปว่าการจัดเก็บค่าตอบแทนจากงานลิขสิทธิ์ประเภทใด
ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายน่าจะมีคามมุ่งหมายให้การ
ดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนครอบคลุมถึงงานทุกประเภทที่เข้าข่ายเป็นงานลิขสิทธิ์
และเป็นวิธีการบัญญัติกฎหมายให้ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต กล่าวคือ
ในอนาคตอาจจะมีการรวมตัวกันเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากการใช้งานลิขสิทธิ์
นอกจากงานวรรณกรรม งานดนตรีกรรม และงานแสดงของนักแสดง (สิทธินักแสดง)
ก็เป็นได้

แต่หากมีการกล่าวถึงรายละเอียดในตอบทกกฎหมาย ก็จะเป็นการดีไม่ต้องมีการตีความหรืออาศัยบทบัญญัติใดใดเพียง เนื่องจากบทบัญญัติที่กว้างเกินไปก็ไม่เหมาะกับการจัดเก็บค่าตอบแทนสำหรับงานลิขสิทธิ์ประเภทอื่น เมื่อวัตถุประสงค์สิทธิในการจัดเก็บค่าตอบแทนเปลี่ยนไปหลักเกณฑ์อื่น ๆ ก็เปลี่ยนตามไปด้วย เช่น วิธีกานำเอางานไปใช้ มาตรฐานการคุ้มครอง การยอมรับในการจ่ายเงิน ค่าตอบแทนจากผู้ใช้งาน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในส่วนของสิทธินักแสดงที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของนักแสดงที่จะได้รับค่าตอบแทนจากผู้ใช้ ซึ่งมาตรา 45 ได้วางหลักไว้ว่า "ผู้ใดนำสิ่งบันทึกเสียงการแสดงซึ่งได้นำออกเผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าแล้ว หรือนำสำเนาของงานนั้นไปแพร่เสียงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยตรง ให้ผู้นั้นจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดง ในกรณีที่ตกลงค่าตอบแทนไม่ได้ ให้อธิบดีเป็นผู้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น" บทบัญญัติในมาตรา 45 นี้ ได้ให้คำตอบอย่างชัดเจนว่านักแสดงมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนจากบุคคลที่นำเอางานลิขสิทธิ์ไปใช้ได้ โดยชอบธรรมไม่ว่าจะจ่ายให้แก่นักแสดงโดยตรงหรือจ่ายให้แก่สมาคมหรือองค์กรตัวแทน

ทั้งนี้แม้จะไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่าการรวมตัวกันเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมจะกระทำได้มากน้อยเพียงใด ดังเช่นบทบัญญัติในส่วนของสิทธินักแสดงก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันก็ได้เปิดกว้าง สำหรับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมไว้แล้วตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งรายละเอียดว่าจะจัดตั้งอยู่ในรูปแบบใด และมีวิธีการบริหารงานขององค์กรอย่างไร เป็นเรื่องที่สามารถคิดหาวิธีการที่เหมาะสมได้จาก การจัดตั้งองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมของต่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3

4.3 องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม

จากการศึกษาพบว่าการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมของต่างประเทศจะดำเนินการโดยองค์กรตัวแทน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแขนงต่าง ๆ ในนามขององค์กรสิทธิในการทำซ้ำ หรือ RRO (Reproduction Right Organization) ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการจัดตั้งในรูปแบบบริษัทจำกัด อาทิเช่น CANCOPY (Canadian Copyright Licensing Agency) ของ แคนาดา CAL (Copyright Agency Limited) ในออสเตรเลีย CLA (The Copyright Agency Ltd) ในอังกฤษ CCC (Copyright Clearance Center Inc.) ในสหรัฐอเมริกา แม้ว่าองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้รูปแบบของบริษัท ซึ่งดูเหมือนว่าจะจะเป็นองค์กรทางภาคเอกชนอย่างเต็มที่ แต่ RRO ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกควบคุมการบริหารงานโดยหน่วยงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นสำนักงานอัยการในออสเตรเลีย และสภาองค์กรของสหรัฐอเมริกา แต่ก็มีบางประเทศที่องค์กร RRO มิได้จัดตั้งในรูปแบบของบริษัทจำกัด แต่จัดตั้งขึ้นในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลไม่ได้เป็นบริษัทเหมือนดังองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมทั่วไป ซึ่งลักษณะดังกล่าวปรากฏใน RRO ของญี่ปุ่นมีชื่อว่า JRRC (Japan Reprographic Rights Center) กำกับดูแลโดยสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติญี่ปุ่น การจัดตั้ง RRO ของแต่ละประเทศนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นประเทศประเทศไป

สำหรับประเทศไทยนั้น การจัดตั้งองค์กรเพื่อมาบริหารจัดการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนั้นควรจะอยู่ในรูปแบบใด จึงจะมีความเหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมายของบ้านเรานั้น ผู้เขียนขอตั้งประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมของไทย ดังนี้

4.3.1 องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนั้นควรเป็นองค์กรของรัฐบาลหรือเอกชน

การพิจารณาตัดสินว่าองค์กรบริหารจัดการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม สำหรับประเทศไทยนั้นควรจะมึลักษณะเป็นองค์กรของรัฐบาลหรือเอกชน นอกจากจะพิจารณาเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรลักษณะเดียวกันของต่างประเทศแล้วยังจะต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนกฎหมายที่ควบคุมองค์กรนั้นด้วย ซึ่งขอที่จะจำแนกแนวทางการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนอย่างกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้¹⁴

ก. ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบวางแผน (planned economy) การจัดตั้งองค์กรส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรของรัฐ แต่ก็มีบ้างบางองค์กรที่มีลักษณะผสมกับองค์กรของผู้สร้างสรรค์

ข. ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด (market economy) การจัดตั้งองค์กรเป็นแบบเอกชนจะมีความเหมาะสมกว่า แต่ในบางประเทศก็มีองค์กรกึ่งของรัฐ (semi - governmental) บางองค์กรก็จะดำเนินงานโดยที่มีรัฐบาลร่วมดำเนินงาน (government participation) และองค์กรที่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

¹⁴WIPO, Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights. (Geneva : WIPO, 1990) P.69.

ค. ประเทศกำลังพัฒนา ส่วนใหญ่จะมีทั้งองค์กรที่เป็นของรัฐและเอกชน สำหรับในกรณีที่ประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวมีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านลิขสิทธิ์อยู่ในระดับขั้นเริ่มแรก (อย่างเช่น ประเทศในแถบแอฟริกา มักจะเป็นองค์กรของรัฐ) ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จึงควรจะเป็นของรัฐ จะเป็นการเหมาะสมเนื่องจากในบางประเทศจำนวนผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมมีจำนวนไม่มาก อีกทั้งยังไม่มีรายได้หรือเงินทุนที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายเริ่มแรกในการจัดตั้งองค์กร ดังนั้น การช่วยเหลือของรัฐจึงมีความจำเป็นสำหรับในทางปฏิบัติ องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชน ส่วนใหญ่มิได้ดำเนินการโดยลำพังตนเอง หากแต่จะถูกกำกับดูแล โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และแม้การดำเนินงานองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจะถูกจัดตั้งและดำเนินการอย่างองค์กรของรัฐ ก็มิได้หมายความว่าเจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่สามารถมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการตัดสินใจในการบริหารสิทธิของตน

นอกจากแนวทางในการพิจารณารูปแบบองค์กรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าเรายังจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละประเทศด้วย สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อพิจารณาถึงระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนข้อกฎหมายแล้วจะเห็นได้ว่าเปิดช่องให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่เท่าที่การดำเนินงานขององค์กรที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมิได้ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม สำหรับประเทศไทย จึงน่าที่จะจัดตั้งเป็นองค์กรเอกชน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน อีกทั้งการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนี้ เป็นการจัดเก็บตามสิทธิโดยชอบของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายอยู่แล้ว หากแต่การจัดเก็บโดยเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายจะไม่มีประสิทธิภาพดังเช่นกรณี การจัดเก็บโดยองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเจ้าของ

ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่ละราย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ภาครัฐเข้ามา
ดำเนินการจัดเก็บแทนเอกชน ส่วนจะมีการควบคุมโดยองค์กรของรัฐหรือไม่จะต้อง
พิจารณาต่อไป การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ
งานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทยในรูปแบบขององค์กรเอกชน จึงน่าที่จะมี
ความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ดังเช่นการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์
ดนตรี ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของเจ้าของลิขสิทธิ์ดนตรีภาคเอกชน

4.3.2 องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ควรเป็นองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร (non-profit) หรือไม่

โดยลักษณะขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ
งานวรรณกรรม ตามที่ได้ศึกษามาแล้วนั้น เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อจัดเก็บ
ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อมีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ โดยคิดคำนวณจาก
จำนวนงานที่ถูกนำเอาไปใช้ตามความเป็นจริงในอัตราที่เป็นธรรมและเหมาะสม
โดยมิได้มุ่งค้าหากำไร และเมื่อจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้แล้ว ทางองค์กรก็
จะนำเงินค่าตอบแทนดังกล่าวมาจัดสรรให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นสมาชิกของแต่ละ
องค์กรภายหลังจากหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินงานเท่านั้น อันเป็นลักษณะ
สำคัญขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนที่จะไม่นำค่าตอบแทนที่จัดเก็บได้ไปใช้
เพื่อวัตถุประสงค์อื่น และการจัดเก็บจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่ว่าเพื่อเป็นการตอบแทน
แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่อนุญาตให้มีการทำซ้ำมิใช่จ่ายเพื่อผลกำไร หรืออาจกล่าวอีกนัย
หนึ่งว่าระบบการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์นี้ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นการบรรเทา
ความเสียหายอันเกิดจากการใช้สิทธิโดยบุคคลอื่นมิใช่เพื่อการค้าหากำไร ซึ่งเป็นสิ่ง
ที่ไม่เหมาะสม และอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือในการจ่ายเงินค่าตอบแทนดังกล่าวด้วย
 อีกทั้งยังจะได้รับการคัดค้านต่อต้านจากผู้ใช้งานวรรณกรรมด้วย

ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจะต้องเป็นองค์กรที่มีได้มุ่งค้าหากำไร เช่นเดียวกับองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในประเทศต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 กล่าวโดยสรุปแล้วรูปแบบขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ควรจะเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่มุ่งหวังกำไร ดังเช่นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในต่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและมีอำนาจในการจัดเก็บอย่างเต็มที่ อันจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บและจัดสรรเงินค่าตอบแทนต่อไป

4.4 การบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ของต่างประเทศพบว่า มีการรวมตัวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเพื่อจัดตั้งสมาคมบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทน (Collective societies) เนื่องจากมีผู้นำเอางานลิขสิทธิ์ไปใช้เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายไม่สามารถที่จะควบคุมดูแลตลอดจนบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้อย่างทั่วถึง¹⁰ ซึ่งการรวมตัวดังกล่าวในหลาย ๆ ประเทศมีการจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า องค์กรสิทธิในการทำซ้ำ (Reproduction Right Organization หรือ RRO)²⁰ ซึ่งก็คือองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์นั่นเอง โดยจัดตั้งเป็นรูปแบบบริษัทจำกัดซึ่งก็มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีชื่อเรียกว่าอย่างไรก็ตาม RRO ของแต่ละประเทศ

¹⁰WIPO, Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights (Geneva : Published by World Intellectual Property Organization, 1990) p.6

²⁰รายละเอียดโปรดดูบทที่ 3

ก็มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันก็คือการบริหารการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยสามารถรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเก็บค่าตอบแทน ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ของประเทศไทยจะต้องคำนึงถึง ดังต่อไปนี้

4.4.1 หลักการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

หลักการต่าง ๆ ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นหลักการที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ของทุกประเทศจะต้องยึดถือและปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะ RRO หรือองค์กรการจัดเก็บค่าตอบแทนจะถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้ความจำเป็นตลอดจนสภาพสังคม เศรษฐกิจการเมือง เช่นใดก็ตาม การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในประเทศไทยก็จะต้องยึดถือหลักการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เช่นกัน

ก. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination)

องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจะต้องปฏิบัติต่อผู้ใช้งานวรรณกรรมอยู่ในประเภทเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ หรือปฏิบัติโดยเท่าเทียมกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้อนุญาตใช้งานวรรณกรรม และผู้ใช้ที่อาจมีเงื่อนไขหรือข้อกำหนดใดที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน

ข. หลักปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน (The principle of equal treatment)

การที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนได้ทำข้อตกลงร่วมกันกับองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนในต่างประเทศ เพื่อทำหน้าที่ในการอนุญาตให้ใช้งานวรรณกรรมของต่างประเทศที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตน และจัดเก็บค่าตอบแทนการใช้งานวรรณกรรมของต่างประเทศให้แก่องค์กรที่มีข้อตกลงตามหลักการต่างตอบแทนดังกล่าว โดยปฏิบัติต่องานวรรณกรรมของต่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน

กับงานวรรณกรรมในประเทศของตน เช่น ในเรื่องการกำหนดอัตราค่าตอบแทนในการอนุญาต หรือการหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอนุญาต เป็นต้น ในการตกลงร่วมกันดังกล่าวมีลักษณะ เป็นตัวบทซึ่งกันและกันที่ต้องปฏิบัติต่อกันภายใต้หลักต่างตอบแทนด้วย

ด. หลักการอนุญาตและการจัดเก็บค่าตอบแทน

การที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสามารถควบคุมการใช้งานวรรณกรรมที่อยู่ในความดูแลขององค์กรได้ครอบคลุมพื้นที่มากเท่าใด ก็สามารถใช้เครื่องประกันได้ว่าผู้สร้างสรรค์จะได้รับการบริหารสิทธิในการทำซ้ำอย่างเต็มที่และได้รับค่าตอบแทนใกล้เคียงกับค่าตอบแทนที่ตนควรจะได้รับจากการนำงานวรรณกรรมไปใช้จริงได้มากที่สุด

ง. หลักความเที่ยงธรรม (equity) ในการจัดสรรค่าตอบแทน

ในการอนุญาตให้ใช้งานวรรณกรรมขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน มีพื้นฐานจากหลักที่ว่า จะต้องมีการจ่ายค่าตอบแทนสำหรับงานวรรณกรรมที่ถูกนำไปทำซ้ำภายใต้การควบคุมขององค์กรนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ งานวรรณกรรมที่ถูกนำไปทำซ้ำจะต้องได้ค่าตอบแทนจากการนั้น ซึ่ง เรียกว่า "ความถูกต้องเที่ยงตรง" แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปไม่ได้ที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจะสามารถติดตามตรวจสอบได้ทั้งหมด ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจะมีจำนวนสูงกว่าค่าตอบแทนที่จะได้รับ ดังนั้น ในทางเป็นจริงการจัดสรรค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกก็คือ การผสมผสานของ "ความถูกต้องเที่ยงตรง" และ "เสรีธุรกิจ" (หรือต้นทุนค่าใช้จ่าย) เพื่อให้เกิดหลัก "ความเที่ยงธรรม" ในการจัดสรรค่าตอบแทนซึ่งให้ความยุติธรรมแก่ผลงานวรรณกรรมทุกชิ้น

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าหากองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำซึ่งงานวรรณกรรมของประเทศไทยได้จัดตั้งและดำเนินการตามแนวทางดังได้กล่าวไว้แล้ว ก็จะมีผลเกิดการยอมรับจากผู้ใช้งาน ในอันที่จะจ่ายเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ การจัดตั้งจึงมีความเป็นไปได้สูง

1.4.2 สิทธิและหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

จากการศึกษาถึงระบบการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนของต่างประเทศ จะพบว่า ระบบบริหารการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะเกิดจากเจ้าของลิขสิทธิ์ มอบอำนาจการบริหารสิทธิในงานลิขสิทธิ์ของตนให้แก่องค์กรจัดเก็บในการควบคุมดูแล การใช้งาน การให้อนุญาตในการใช้งานรวมทั้งจัดเก็บการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์²¹ ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรม ของแต่ละประเทศก็จะมีแนวทางในการบริหารการจัดเก็บที่คล้าย ๆ กัน กล่าวคือองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน จะได้รับสิทธิในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำ งานวรรณกรรมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ทุกครั้งที่มีการทำซ้ำ เกิดขึ้นถือว่าสิทธิในการ ทำซ้ำของเจ้าของงานวรรณกรรมดังกล่าวถูกนำเอาไปใช้โดยบุคคลอื่น ดังนั้นเจ้าของ ลิขสิทธิ์ ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากผู้ที่นำเอางานของงานไปใช้ แต่การจัดเก็บเงินค่าตอบแทนจะดำเนินการโดยองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ใน การทำซ้ำงาน วรรณกรรมที่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นสมาชิกอยู่ กล่าวคือ เจ้าของงาน ลิขสิทธิ์ที่มีงานสร้างสรรค์ที่จะเสี่ยงต่อการทำซ้ำได้ง่าย ส่วนใหญ่จะสมัครเป็นสมาชิก ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมในแต่ละประเทศ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลการใช้งานตลอดจนได้รับเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ จากการทำงานวรรณกรรมของตน และเมื่อองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในการทำงานวรรณกรรมได้รับเงินค่าตอบแทนแล้วจะนำมาจัดสรรให้แก่เจ้าของ ลิขสิทธิ์ที่เป็นสมาชิกต่อไป ซึ่งในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงวิธีการในการอนุญาตให้ ทำซ้ำ ตลอดจนการจัดเก็บและจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ อื่นจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้แก่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำ งานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทยที่จะจัดตั้งขึ้นในอนาคต ดังต่อไปนี้

²¹WIPO, Collective Administration of Copyright and Neighboring Right, p.6.

ก. สิทธิขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงาน

วรรณกรรม

ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในต่างประเทศจะดำเนินการโดยองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวกันของเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายจะสมัครเป็นสมาชิกขององค์กรฯ และจะโอนสิทธิในการทำซ้ำและการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้แก่องค์กรหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ดังนั้นสิทธิที่องค์กรฯ จะได้และจะต้องปฏิบัติให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรก็คือสิทธิในการอนุญาตให้นำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำและเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากการทำซ้ำดังกล่าว โดยองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะรวบรวมข้อมูลว่ามีแหล่งใดบ้างที่มีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำบ่อย เมื่อได้ข้อมูลก็จะนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อคิดหามาตรการที่จะนำมาใช้ในการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ โดยองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมของแต่ละประเทศซึ่งโดยทั่วไปแล้ว องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศจะบริหารการจัดเก็บโดยสัญญาอนุญาตให้ทำซ้ำงานวรรณกรรม ซึ่งจะมีการแบ่งหมวดหมู่ของสัญญาตามประเภทหน่วยงานที่จะมาขออนุญาต เนื่องจากความต้องการของแต่ละหน่วยงานก็จะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในสัญญาอนุญาตของแต่ละฉบับก็จะมีกำหนดรายละเอียดของงานที่จะนำเอามาทำซ้ำ เช่น ประเภทของงานตามความต้องการของแต่ละองค์กรและมีเงื่อนไขข้อตกลงต่าง ๆ อีกเช่น จำนวนที่อนุญาตให้มีการทำซ้ำ แม้ผู้ใช้จะได้รับอนุญาตให้มีการทำซ้ำแต่ก็มิได้หมายความว่าผู้ใช้ได้รับอนุญาตจะสามารถทำซ้ำงานที่ได้รับอนุญาตทั้งหมดโดยจะมีการกำหนดว่าจะทำซ้ำได้ไม่เกินจำนวนเท่าไรของทุนที่มีการทำซ้ำ เช่น ทำซ้ำได้ไม่เกินจำนวนเท่าไรของทุนที่มีการทำซ้ำ เช่น ทำซ้ำได้จำนวนหนึ่งบทจากงานหลาย ๆ บท หรือไม่เกินกี่เปอร์เซ็นต์ของงานทั้งหมด

ในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดข้อจำกัดดังกล่าวเป็นไปตามกฎหมายที่ว่าการใช้งานจะต้องอยู่ในขอบเขตที่ว่าจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร แต่อาจจะมีผู้โต้แย้งว่าเมื่อผู้ใช้ได้ขออนุญาตในการทำซ้ำรวมถึงจ่ายเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมแล้ว ก็หน้าที่จะทำซ้ำได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นการอนุญาตโดยสมัครใจ (Voluntary license) และเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ได้ตกลงอนุญาตแล้วก็หน้าที่จะทำซ้ำได้โดยไม่จำกัดจำนวน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการอนุญาตดังกล่าวแม้จะเป็นการอนุญาตโดยสมัครใจที่ว่าจะมีการอนุญาตให้มีการทำซ้ำได้เต็มที่ แต่ผู้ใช้ไม่สามารถที่จะทำซ้ำงานได้ทั้งหมดอันเนื่องจากการให้อุญาตเพื่อการทำซ้ำนั้นเป็นไปเพื่อให้ผู้ใช้สามารถทำซ้ำซึ่งงานเพียงบางส่วนที่จำเป็นในการใช้มิใช่ทำซ้ำเพื่อแทนการที่จะต้องซื้อต้นฉบับงาน ซึ่งจะขัดต่อหลักการให้ความคุ้มครองทางลิขสิทธิ์

นอกจากนี้ในสัญญาที่จะระบุรายละเอียดเกี่ยวกับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดค่าตอบแทนตามจำนวนหน้าที่มีการทำซ้ำ ซึ่งอัตราค่าตอบแทนดังกล่าวจะถูกกำหนดและคำนวณตามหลักทางเศรษฐศาสตร์และระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ดังนั้นจึงไม่สามารถบอกได้ว่าจุดดุลยภาพของอัตราค่าตอบแทนควรอยู่ในอัตราเท่าไร หากแต่ละต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศ หากมีการกำหนดอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่สูงเกินไป ก็จะทำให้การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ไม่เป็นที่ยอมรับและอาจได้รับการต่อต้านจากผู้ใช้งาน ดังปรากฏตัวอย่างในประเทศญี่ปุ่นว่าในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมครั้งแรกนั้นกำหนดอัตราหน้าละ 20 เยน ส่งผลทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เท่าที่ควร ภายหลังมีการปรับเปลี่ยนค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ลงเหลือในอัตราหน้าละ 2 เยน ปรากฏว่า JRRC*

* องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนของญี่ปุ่น โปรดดูบทที่ 3

สามารถเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมได้ถึง 100 ล้านบาท หรือประมาณ 25 ล้านบาทต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จำนวนไม่น้อย แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เราไม่สามารถที่จะกำหนด ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำโดยอาศัยอัตราแบบอย่างของต่างประเทศได้ เนื่องจากอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่ขอมจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของแต่ละประเทศ

ดังนั้นอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่จะมีการจัดเก็บจึงไม่ต้องเท่ากัน เสมอไปและก็ได้มีมาตรฐานว่าทุกประเทศจะต้องจัดเก็บในอัตราส่วนที่เท่ากัน แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศ ในส่วนของอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่ เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าจะต้องใช้หลักการคิดคำนวณอย่าง ละเอียด ตามสภาพเศรษฐกิจขณะที่มีการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน เนื่องจาก อัตราค่าตอบแทนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าลำพังแนวคิดในการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรขึ้นมา เพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อมีการนำเอาของงานวรรณกรรมไปใช้ก็จะได้รับ การตัดค้านจากผู้ที่จะนำเอางานไปใช้อย่างแน่นอน เนื่องจากความเคยชินกับการ ทำซ้ำโดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าตอบแทน ดังนั้นหากปรากฏว่าอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ที่จะจัดเก็บมีอัตราที่สูงเกินไป ก็จะทำให้เกิดแรงต่อต้านในการจัดตั้งองค์กรฯ หรือ ไม่ให้ความร่วมมือกับองค์กรฯ อันจะส่งผลทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดตั้งและ ไม่บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บเงินค่าตอบแทน

โดยสรุปแล้วสิทธิขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ที่สำคัญก็คือ สิทธิในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เมื่อมีการทำซ้ำงานวรรณกรรม เกิดขึ้น ซึ่งมีวิธีการจัดเก็บโดยการอนุญาตซึ่งแบ่งเป็นสัญญาตามประเภทของผู้มาขอ อนุญาตในการทำซ้ำ ซึ่งในสัญญาจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ตลอดจนข้อยกเว้นต่าง ๆ

ไว้ รวมทั้งการชำระเงินค่าตอบแทน* ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์โดยวิธีการอนุญาต ซึ่งทำเป็นสัญญาตามประเภทของผู้ใช้งาน ดังเช่นแนวทางที่ทำกันอยู่** ในองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมของต่างประเทศก็น่าที่จะนำเอามาปรับใช้กับองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ของไทยได้ เมื่อองค์กรฯ ใช้สิทธิที่ได้รับจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์แล้ว ขึ้นต่อไปองค์กรฯ มีหน้าที่จะต้องนำเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่เก็บได้จัดสรรให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ดังจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

ข. หน้าที่ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงหน้าที่ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมของต่างประเทศพบว่า RRO ของแต่ละประเทศได้กำหนดหน้าที่ไว้ในวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งไว้เป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจะมีหน้าที่หลักคือ เมื่อจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากผู้ใช้งานแล้ว องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม จะมีหน้าที่ในการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามจำนวนงานที่มีการนำเอาไปทำซ้ำ ซึ่งปกติแล้วจะคิดอัตราค่าตอบแทนตามจำนวนที่มีการทำซ้ำ เช่น ในญี่ปุ่นจะคิดค่าตอบแทนจำนวน 2 เยนต่อหนึ่งหน้างานที่มีการทำซ้ำ ดังนั้นการจัดเก็บบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานที่มีการทำซ้ำจึงมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่การจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เนื่องจากองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจะต้องนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำซ้ำมาประกอบการคิดคำนวณเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ หลังจากนั้นก็จะจัดสรรเงินค่าตอบแทนดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ต่อไป ทั้งนี้ในต่างประเทศมีวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำซ้ำที่พอสรุปได้ดังนี้

* โปรดดูตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ทำซ้ำของประเทศต่าง ๆ ในภาคผนวก

** โปรดดู บทที่ 3

1. การรายงานเต็มรูปแบบ (Full Reporting)

การรายงานเต็มรูปแบบในการแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรมที่มีการทำซ้ำจะตกอยู่กับผู้นำเอางานวรรณกรรมไปใช้ (ผู้ใช้) กล่าวคือ ทุกครั้งที่มีผู้นำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ ผู้ใช้จะต้องเป็นผู้จดบันทึกรายละเอียดของงานลิขสิทธิ์ที่มีการนำเอาไปทำซ้ำ โดยข้อมูลที่ได้รับจะมีความถูกต้องแม่นยำที่สุด เนื่องจากผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานที่มีการทำซ้ำได้ดีที่สุดก็คือ ผู้ใช้งานเอง แต่ทั้งนี้ความถูกต้องของข้อมูลจะมีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับการให้ความร่วมมือในการแจ้งข้อมูลที่ถูกต้องของผู้ใช้ หากผู้ใช้มีความสุจริตใจที่จะให้ข้อมูลที่แท้จริง แต่ข้อมูลที่ได้รับอาจจะไม่ถูกต้องเลย หากผู้ใช้ปกปิดจำนวนงานที่มีการทำซ้ำ เนื่องจากจำนวนค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่ผู้ใช้จะต้องจ่ายให้แก่ RRO ขึ้นอยู่กับจำนวนงานที่ได้ทำซ้ำ (จำนวนหน้า)

2. การสุ่มตัวอย่าง (Sampling System)

ระบบนี้จะอาศัยข้อมูลทางด้านสถิติในการทำซ้ำตามปริมาณที่มีการทำซ้ำจากผู้นำเอางานไปทำซ้ำ และเจ้าของลิขสิทธิ์ก็จะได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมตอบแทนโดยการคำนวณจากงานที่ถูกนำไปใช้โดยการทำซ้ำตามความเป็นจริง ระบบการสุ่มตัวอย่างนี้มีใช้กันในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งถือว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในทรัพย์สินเฉพาะบุคคล การบริหารจัดการเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนี้ จึงเป็นการจัดเก็บและจ่ายค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากการนำเอางานลิขสิทธิ์ไปใช้เฉพาะบุคคล แต่อย่างไรก็ตามการจัดเก็บข้อมูลโดยระบบการสุ่มตัวอย่างก็ยังคงต้องขอความร่วมมือจากผู้ใช้งานลิขสิทธิ์แจ้งข้อมูลด้วยการบันทึกในช่วงแรกที่มีการสุ่มตัวอย่าง แต่การจดบันทึกการทำซ้ำดังกล่าวนี้ไม่ต้องทำประจำดังเช่นระบบการรายงานเต็มรูปแบบ

ระบบการสุ่มตัวอย่างนี้สามารถลดภาระและประหยัดเวลาแก่ผู้ใช้ระบบที่ไม่ต้องทำการจัดบันทึกข้อมูลทุกครั้งที่มีการทำซ้ำ ทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากการสุ่มตัวอย่างมีความถูกต้องแม่นยำกว่าข้อมูลที่ได้รับจากการรายงานเต็มรูปแบบ ทั้งนี้ ข้อมูลการทำซ้ำที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างอาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนได้กรณี เช่น มีการทำซ้ำงานวรรณกรรม หลังจากการสุ่มตัวอย่างได้ผ่านพ้นไปแล้ว กรณีดังกล่าวจะส่งผลถึงค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่กล่าวคือ เจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะไม่ได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ เนื่องจากองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมไม่ได้รับข้อมูลทำงานดังกล่าวถูกนำเอาไปทำซ้ำ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนี้จะได้รับการแก้ไขเมื่อการสุ่มตัวอย่างได้เสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างเป็นข้อมูลที่เพียงพอในการคิดคำนวณจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ และจัดสรรเงินค่าตอบแทนดังกล่าว เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายจะได้รับเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตามข้อมูลทางสถิติที่ได้รับจากการสุ่มตัวอย่าง

3. การใช้ข้อมูลตามความเป็นจริง (Objective Availability)

หลักการจัดเก็บค่าตอบแทนตามความเป็นจริงอยู่บนพื้นฐานที่ว่างานลิขสิทธิ์ทุกอย่างที่ปรากฏอยู่สามารถที่จะถูกนำเอาไปทำซ้ำได้ตลอดเวลา RRO บางแห่งได้ใช้หลักการดังกล่าวนี้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดสรรเงินค่าตอบแทนแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น ในเยอรมัน ผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์จะส่งข้อมูลและรายการสิ่งพิมพ์ทั้งหมดให้แก่ RRO เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ประโยชน์ของวิธีการนี้ก็คืองานลิขสิทธิ์ทุกอย่างอยู่ในสถานะที่เรียกเก็บค่าตอบแทนได้ ทำให้ผู้ได้รับอนุญาตไม่ต้องมีภาระในการจัดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการทำซ้ำ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บข้อมูลที่จะนำมาจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ลดลง จึงทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับเงินค่าตอบแทนที่เต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้น

4. การสำรวจ (Survey System)

ระบบนี้เป็นที่นิยมใช้ทั่วไปในกลุ่มประเทศแถบเอเชีย

โดยระบบนี้ได้สร้างขึ้นมาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนของงานที่มีการทำสำเนาตามชนิดหรือประเภทของงาน โดยผู้ได้รับอนุญาต ซึ่ง RRO ของประเทศนอร์เวย์ สวีเดนและฟินแลนด์ ล้วนแต่ใช้ข้อมูลจากการสำรวจนี้เพื่อจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้แก่กลุ่มองค์กรหรือสมาคมของเจ้าของสิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง (เช่น สมาคมผู้สร้างสรรค์งานสมาคมผู้พิมพ์ สมาคมนักหนังสือพิมพ์ สมาคมศิลปินและสมาคมอื่น ๆ) มากกว่าที่จะส่งเงินค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของสิทธิ์แต่ละรายโดยตรง

ข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ต่อองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ต่อไป จากวิธีการเก็บบันทึกข้อมูลต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าวิธีการที่น่าจะได้รับข้อมูลที่เก็บเกี่ยวกับการทำซ้ำที่ถูกต้องแม่นยำที่สุดไม่ว่าจะเป็นชื่อผู้แต่ง จำนวนหน้าที่มีการทำซ้ำ ได้แก่ วิธีการเก็บข้อมูลแบบการรายงานเต็มรูปแบบ เนื่องจากผู้ใช้งานจะเป็นผู้ที่ทราบดีที่สุดว่าตนได้นำเอางานลิขสิทธิ์ของผู้ใดมาทำซ้ำบ้าง และทำซ้ำไปจำนวนเท่าไร แต่วิธีการดังกล่าวทำให้ภาระหน้าที่ในการเก็บข้อมูลตกอยู่ที่ผู้ใช้งานแม้ว่าวิธีการดังกล่าวนี้จะ เป็นวิธีที่จะได้ข้อมูลที่แม่นยำที่สุด แต่ผู้เขียนเห็นว่าไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กับองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำสำหรับ

ประเทศไทย กล่าวคือ วิธีการดังกล่าวได้สร้างภาระหน้าที่ให้แก่ผู้ใช้ที่จะต้องจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานที่นำเอาไปทำซ้ำ ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ไม่ฮากให้ความร่วมมืออันจะส่งผลให้การจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ไม่ประสบความสำเร็จตามความคาดหวังไว้ อีกทั้งวิธีการเก็บข้อมูลดังกล่าวนี้จะเสี่ยงต่อการปกปิดข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลการทำซ้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวนหน้าของงานลิขสิทธิ์ที่ถูกนำเอาไปทำซ้ำจะมีผลโดยตรงต่อจำนวนเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่ผู้ใช้จะต้องจ่ายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน เพราะวิธีการค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะคิดคำนวณตามจำนวนหน้าที่มีการนำเอาไปทำซ้ำ

CAL (Copyright Agency Limited) เคยใช้วิธีการ

เก็บข้อมูลในการทำซ้ำโดยให้ผู้ใช้เป็นผู้จัดบันทึกข้อมูลว่าในแต่ละครั้งที่มีการทำซ้ำนั้น ได้ทำซ้ำ งานวรรณกรรมของใครบ้าง และทำซ้ำเป็นจำนวนเท่าไรอย่างละเอียด และส่งรายงานการบันทึกข้อมูลดังกล่าวให้แก่ CAL เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทำบันทึก รายงานของผู้ใช้มาตรวจสอบว่าเงินค่าตอบแทนที่ CAL ได้รับมาก่อนหน้าที่มีจำนวนที่ ถูกต้องหรือไม่ อีกทั้ง CAL ก็จะนำข้อมูลที่ได้จากการทำบันทึกข้อมูลของผู้ใช้ไปใช้ ประโยชน์ในการจัดสรรเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในจำนวน ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงต่อไป ซึ่ง CAL คิดว่าวิธีการนี้จะจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม และ เป็นวิธีที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ

แต่ในทางปฏิบัติ CAL พบว่า ผู้ใช้งานจำนวนน้อยที่จะบันทึก ข้อมูลของงานที่มีการทำซ้ำทั้งหมดและมักจะละเลย การแจ้งข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง ในการทำซ้ำ ทำให้ CAL ประสบกับความยากลำบากในการติดตามเงินค่าตอบแทน ที่ถูกต้องให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นสมาชิกของ CAL ไม่ได้รับ เงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมตามความเป็นจริง รัฐบาลกลาง ของออสเตรเลียจึงคิดหาวิธีการในการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับการทำซ้ำใหม่ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งวิธีการดังกล่าวคือ วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling System) โดยวิธีดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งานมากกว่าวิธีการ จดบันทึกด้วยตัวเอง จากข้อเท็จจริงจะเห็นได้ว่าการเก็บข้อมูลโดยอาศัยการจดบันทึก โดยผู้ใช้นอกจากจะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้ใช้แล้ว ข้อมูลที่ได้รับก็มิได้มีความถูกต้อง แม่นยำตามที่ได้อาเดหมายไว้ วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแม้จะได้ข้อมูลที่มี ความถูกต้องแม่นยำน้อยกว่าวิธีการจดบันทึกโดยผู้ใช้นั้น แต่ผู้เขียนเห็นว่าข้อมูลที่ ได้น่าจะตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากอาศัยหลักการทางสถิติเข้ามาช่วย ในการเก็บข้อมูล อีกทั้งข้อมูลที่ได้รับจะมีความเป็นกลางและน่าเชื่อถือโดยผู้กรณั ทั้งสองฝ่าย อันได้แก่ เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานไม่ต้องกังวลในเรื่องความถูกต้อง ของข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวกับจำนวนเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในที่นี้คือ จำนวนหน้าของงานที่มีการทำซ้ำ ทั้งนี้เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างนี้จะดำเนินการโดย สำนักงานสถิติอิสระ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญในการสุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูล

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการเก็บข้อมูลในอาคารทำสำนักงาน
 อาคารกรรมที่เหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในอาคารทำ
 งานอาคารกรรมส่วนรับประโยชน์ของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ เป็นวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling
 System) เนื่องจากหากเรานำวิธีการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกจากผู้ใช้งานมาใช้กับ
 ประเทศไทย ปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนคือผู้สวดและหลักเดิมไม่ได้คือ ผู้ใช้จะไม่
 แจ้งข้อมูลที่ต้องแท้จริงในอาคารทำสำนักงาน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวนหน้าที่มีการ
 ทำซ้ำ

4.4.3 การควบคุมการดำเนินงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ใน การทำสำนักงานวรรณกรรม

ระบบการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทน (Collective
 administration) ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองการบริหารสิทธิแต่เพียงผู้เดียว
 ของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละคน เนื่องจากเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถบริหารสิทธิของตน
 ได้อย่างทั่วถึงส่งผลทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์เสียผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ²² ทั้งนี้
 เกิดจากความแพร่หลายของงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวรรณกรรมที่ขาดการ
 ควบคุมการใช้สิทธิ และมีอัตราเสี่ยงจากการถูกนำเอาไปใช้ในที่ไม่ต้องการซ้ำได้
 โดยง่าย อีกทั้งผู้ใช้งานก็มีอยู่เป็นจำนวนมากขาดการควบคุมอีกเช่นกัน ดังนั้นการ
 บริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการบริหารสิทธิ ทั้งนี้
 หากเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถที่จะบริหารการใช้สิทธิของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 แล้ว การบริหารการจัดเก็บก็ไม่น่าจะเป็นแต่อย่างใด²³

²² WIPO Collective Administration of Copyright and
 Neighboring Rights. (Geneva : Published by World Intellectual
 Property Organization, 1990) p.87.

²³ Ibid 87.

ดี เช่น องค์การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจึง
 ถูกจัดตั้งขึ้น โดยมีอำนาจในการให้อนุญาตแก่ผู้ที่มีความประสงค์จะขอทำซ้ำงาน
 วรรณกรรมไปทำซ้ำ และจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำจากผู้ใช้งาน
 ซึ่งการบริหารการวัดเก็บจะต้องดำเนินการอย่าง เป็นธรรม ซึ่งองค์การวัดเก็บ
 ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ส่วนใหญ่ในต่างประเทศก็ดำเนินการอย่าง เป็นธรรมอยู่แล้ว แต่
 อาจจะมีกรณีที่องค์การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์อาจจะใช้อำนาจในทางที่ก่อให้เกิด
 ความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ใช้งาน อาทิเช่น

1. การเลือกปฏิบัติโดยไม่สมควรระหว่างผู้ใช้งานวรรณกรรม
 ด้วยกัน
2. การกำหนดอัตราค่าตอบแทน และเงื่อนไขในการอนุญาตโดยไม่
 เป็นธรรม เช่น การกำหนดอัตราค่าตอบแทนตามอำเภอใจ
3. การปฏิเสธไม่อนุญาตให้ใช้งานในลักษณะที่ไม่สมควร

ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ เรื่องการกำหนดอัตรา
 ค่าตอบแทนและเงื่อนไขในการอนุญาต โดยที่เป็นการยากที่จะตัดสินว่าลักษณะเช่นใด
 จะถือว่าเป็นอัตราค่าตอบแทนและเงื่อนไขที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้มีแนวโน้มที่จะ
 ทำให้เกิดข้อพิพาทขึ้นอยู่เสมอ และบางครั้งองค์การจัดเก็บค่าตอบแทนอาจอยู่ใน
 สถานะผูกขาดทางพฤตินัย ประกอบกับการใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังกรณีประเด็นปัญหา
 ทั้ง ๓ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งในต่างประเทศมีมาตรการของรัฐที่จะเข้ามาควบคุม
 ดูแลเรื่องค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตามวิธีการดังนี้

1. การฟ้องร้องต่อศาล หมายถึง ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งใน
 ประเด็นดังกล่าว คู่กรณีอาจฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลแพ่งตามปกติ การฟ้องร้องความ
 กระบวนการของศาล ในลักษณะนี้มักมีข้อโต้แย้งในความไม่เหมาะสมหลายประการ
 เช่น กระบวนการดำเนินคดีฟ้องร้องใช้เวลานาน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็
 อย่างเหมาะสม เช่น ในประเทศอเมริกา คู่กรณีที่มีข้อพิพาทในประเด็นดังกล่าว

จะนำคดีขึ้นสู่ศาลภายใต้กฎหมายป้องกันการผูกขาด ซึ่งจะเห็นได้ว่าการฟ้องร้องในประเด็นการป้องกันการผูกขาดนั้น มีค่าใช้จ่ายสูง ไม้แน่นอน และเสียเวลานาน ส่วค่าใช้จ่ายนอกค่าใช้จ่ายปัญหาได้มองเหมาะสมที่สุด และด้วยเหตุผลความจำกัดทางด้านตุลาการจึงไม่สามารถกล่าวถึงคุณของคดีไว้กับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตัวอย่างเพียงพอ

2. คณะกรรมการชี้ขาดหรืออนุญาโตตุลาการ หมายถึง องค์การที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อแก้ไขข้อโต้แย้งการดำเนินการขององค์กรบริหาร การจัดเก็บค่าตอบแทน ดังนั้น คณะกรรมการดังกล่าวจึงมาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ทางด้านนี้โดยเฉพาะ ประกอบด้วยกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายมาก จึงทำให้คู่กรณีพอใจในค่าชี้ขาดตัดสินดังกล่าว เช่น คณะกรรมการชี้ขาดลิขสิทธิ์ในประเทศอังกฤษ และ คณะกรรมการชี้ขาด (Copyright Tribunal) ในประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

3. คณะกรรมการฝ่ายบริหาร (administrative authority) หมายถึง การดำเนินการควบคุมโดยคณะกรรมการฝ่ายบริหาร ที่มีหน้าที่ในการอนุมัติอัตราค่าตอบแทน และเงื่อนไขในการอนุญาตอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับคณะกรรมการเพื่อกิจการด้านวัฒนธรรม (Agency for cultural Affairs) ในประเทศญี่ปุ่น

ในการควบคุมคุณขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน โดยรัฐทั้ง 3 แบบนี้ มีลักษณะพื้นฐานที่ควรนำมาพิจารณา 2 ประการ คือ

1. จะต้องให้การตัดสินชี้ขาดอย่างยุติธรรม และปราศจากความลำเอียง โดยอาจให้องค์กรที่ตัดสินชี้ขาดประกอบด้วยคณะกรรมการที่มีสัดส่วนอย่างเหมาะสม หรือโดยวิธีการสุ่มสุ่มค่าชี้ขาดต่อศาลสูงได้

2. ในการเข้าแทรกแซงการกำหนดอัตราค่าตอบแทน และเงื่อนไขในการอนุญาตควรจำกัดในเฉพาะกรณีการใช้สถานะผูกขาดในทางที่ผิด และเป็นการป้องกันหรือขจัดการเอาสถานะผูกขาดไปใช้ในทางที่ผิดเท่านั้น

หลักการในการจัดตั้งคณะกรรมการที่ชาตินี้ ได้ถือตามอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไขกรุงสต็อกโฮล์ม (Stockholm Revision Conference 1976) ที่ว่า ประเทศสมาชิกอนุสัญญาเบอร์ลิน อาจมีคณะกรรมการที่ชาติลิขสิทธิ์ในเรื่องนี้ได้ และกำหนดไว้ชัดเจนว่า²⁴ คณะกรรมการที่ชาติลิขสิทธิ์ดังกล่าว จะทำหน้าที่เขื่อนามาตรการในการต่อต้านการให้สำเนาผูกขาดในทางที่ผิดเท่านั้น

จากข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินงานของรัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนพร้อมกับการควบคุมดูแลกิจกรรมและการดำเนินการขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ผูกขาดในการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ในทางที่ผิด โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราค่าตอบแทน และเงื่อนไขในการอนุญาตนำเอา งานวรรณกรรมไปทำซ้ำในต่างประเทศที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนที่กล่าวมาและเป็นแบบอย่างในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนในประเทศอื่น ๆ ต่างมีหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนและควบคุมดูแลการดำเนินการขององค์กรฯ ซึ่งหน่วยงานของรัฐมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนบรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถประสานประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้องในงานวรรณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากจะต้องมีหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุน และกำกับดูแลการบริหารงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตามประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังควรมีคณะกรรมการที่ชาติทำหน้าที่ควบคุมการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนอีกด้วย เนื่องจากองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนเป็นองค์กรเดี่ยวที่ทำหน้าที่ในการบริหารการดำเนินงานวรรณกรรมไปใช้ด้วยการทำงาน จึงอาจทำให้องค์กรดังกล่าว

²⁴WIPO, Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights, (Geneva : Published by World Intellectual Property Organization, 1989) p.316.

ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีข้อบกพร่อง เช่น การปฏิเสธ ไม่อนุญาตให้ผู้ใช้งาน
วรรณกรรมไปค้าซ้ำ หรือกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตดังกล่าวโดยไม่สมควร หรือ
กำหนดอัตราค่าตอบแทนได้ต่ำกว่าเอาไว้ในอัตราที่ไม่เหมาะสม ในต่างประเทศที่ได้
ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชี้ขาดลิขสิทธิ์
(Copyright Tribunal) เพื่อทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทเหล่านี้โดยตรง
จึงสามารถตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทดังกล่าวให้เป็นที่น่าพอใจแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย และกระบวนการ
การพิจารณาก็สะดวกรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย สำหรับขอบเขตหน้าที่ของ
คณะกรรมการชี้ขาดลิขสิทธิ์ตัวนี้มีดังนี้

1. มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือยืนยันในเรื่อง
เกี่ยวกับการดำเนินการให้อนุญาตขององค์กรบริหารจัดการเกี่ยวกับค่าตอบแทน
2. มีอำนาจที่จะตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างองค์กรจัดเก็บ
ค่าตอบแทนกับผู้ใช้งานวรรณกรรม หรือระหว่างองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน กับสมาชิก
ขององค์กรฯ
3. ในกรณีปัญหาเกี่ยวข้องกับอัตราค่าตอบแทน คณะกรรมการ
ชี้ขาดลิขสิทธิ์มีอำนาจที่จะกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เห็นว่าพอสมควร หรืออาจ
เปลี่ยนแปลงอัตราค่าตอบแทนที่มีอยู่เดิมตามที่คณะกรรมการเห็นว่าอัตราค่าตอบแทน
ดังกล่าวไม่เหมาะสม นอกจากนี้หากคู่กรณีที่ไม่พอใจค่าชี้ขาดของคณะกรรมการ
ชี้ขาดลิขสิทธิ์ดังกล่าวอาจนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลได้

สำหรับประเทศไทยนั้น หน่วยงานที่มีความเหมาะสมในการ
กำกับดูแลองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์การทำซ้ำงานวรรณกรรมมากที่สุดก็คือ
กรมทรัพย์สินทางปัญญา ในฐานะหน่วยงานหลักในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทาง
ปัญญาทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานลิขสิทธิ์ ส่วนคณะกรรมการดำเนินงานนี้

ผู้เขียนเห็นว่าคณะกรรมการกฤษฎีกา ตาม ม.50²⁵ ประมวล ม.60²⁶ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 น่าจะมีความเหมาะสมเพื่อวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ขององค์กรบริหารจัดการเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ แต่จากบทบัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลิขสิทธิ์ส่วนให้ถือว่าคณะกรรมการลิขสิทธิ์มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาที่ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับอัตราเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมหรือไม่ เมื่อประมวล ม.60 (2) ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการลิขสิทธิ์ วินิจฉัยอุทธรณ์

²⁵ มาตรา 56 บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการลิขสิทธิ์" ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธานกรรมการกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกินสิบสองคน ในจำนวนนี้จะต้องมีแต่งตั้งจากผู้แทนของสมาคมเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง และผู้แทนของสมาคมผู้ใช้งานลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง เป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหกคน เป็นกรรมการคณะกรรมการระดับจังหวัดเป็นเขตปกครองพิเศษ เป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

²⁶ มาตรา 60 บัญญัติว่า คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรี ในการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีตามมาตรา 45 และ มาตรา 55
- (3) ส่งเสริมหรือสนับสนุนสมาคม หรือองค์กรของผู้สร้างสรรคหรือนักแสดง เกี่ยวกับการค้าเป็นกลาง เพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง และการคุ้มครองหรือปกป้องสิทธิหรือประโยชน์อันใดตามพระราชบัญญัตินี้

(4) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติภารกิจอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้ และให้นำมาตรา 59 มาใช้บังคับแก่กฏาาประชุมของคณะกรรมการอนุกรรมการโดยอนุโลม

ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

คำสั่งของอธิบดีตามมาตรา 45²⁷ และ 55²⁸ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของโอบสัด และวิธีการใช้ลิขสิทธิ์ในคดีอาชญากรรม ซึ่งผู้ยื่นฟ้องอาชญากรรมที่ฟ้องแล้วจนยังไม่ไปใช้ จะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม หากผู้กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้ อธิบดี เป็นผู้พิจารณาคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ทั้งนี้โดยให้คำนึงถึงอัตรา ค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น หากผู้กรณีไม่เห็นด้วยกับอัตราค่าธรรมเนียมที่อธิบดี ได้พิจารณาสั่งการ ผู้กรณีมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีต่อคณะกรรมการลิขสิทธิ์ ได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี และคำวินิจฉัยของ คณะกรรมการให้เป็นที่สุด

²⁷ มาตรา 45 บัญญัติว่า ผู้ใดนำสิ่งบันทึกเสียงการแสดง ซึ่งได้นำออก เผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าแล้ว หรือนำสำเนาของงานนั้นไปเผยแพร่เสียงหรือ เผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยตรง ให้ผู้นั้นจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดง ใน กรณีที่ตกลงค่าตอบแทนไม่ได้ ให้อธิบดีเป็นผู้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน ทั้งนี้โดยให้ คำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง ผู้กรณีอาจอุทธรณ์ ต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

²⁸ มาตรา 55 บัญญัติว่า เมื่อได้รับคำขอตามมาตรา 51 ให้อธิบดีดำเนินการ ให้มีการตกลงกันระหว่างผู้กรณีในเรื่องค่าตอบแทนและเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์ ในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ ให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณาคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยให้คำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น และอาจกำหนดเงื่อนไข การใช้ลิขสิทธิ์ตามที่เห็นสมควร

เพื่อให้ได้มีการกำหนดค่าตอบแทนและเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์ แล้ว ให้อธิบดีออกหนังสืออนุญาตให้แก่ผู้ขอใช้ลิขสิทธิ์

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง ผู้กรณีอาจอุทธรณ์ต่อ คณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

จากบทบัญญัติทั้งสองจึง เป็นที่แน่ชัดว่าอธิบดีในที่นี้คืออธิบดี

กรมทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนคณะกรรมการลิขสิทธิ์มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา
ชี้ขาดข้อพิพาทที่ เกี่ยวข้อง กับค่าตอบแทนจลลการนำ ผลงานลิขสิทธิ์ที่เป็นวัตถุของ
นักแสดง ตามมาตรา 15 และการใช้ลิขสิทธิ์ในภาคีวรรณกรรมที่ สืบตามมาตรา 55 หาก
ได้ครอบงุมถึงปัญหาข้อพิพาทที่ เกี่ยวข้อง กับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์สำหรับงานลิขสิทธิ์
ประเภทอื่น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อขอ เข้มงวดขึ้นมาพิจารณาจึงขออำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการลิขสิทธิ์มาตรา 60 (2) ที่บัญญัติว่า "ส่งเสริมหรือสนับสนุนสมาคม
หรือองค์กรของผู้สร้างสรรค์ หรือนักแสดง เกี่ยวกับการค้าเป็นกลาง เพื่อจัด เก็บ
ค่าตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง และการคุ้มครอง
หรือปกป้อง สิทธิหรือประโยชน์อื่นใดตามพระราชบัญญัติ"

จากข้อความที่ขีดเส้นใต้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้ร่างกฎหมายมี
เจตนาว่าบทบัญญัตินี้มีข้อความถึงกล่าวครอบคลุมถึงสิทธิในงานเชิงวิจิตรประเภทต่าง ๆ
ตลอดจนสิทธิอื่นที่เกี่ยวเนื่อง เช่น สิทธิในการได้รับ เงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ไม่ว่า
จะเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทใด ดังนั้นหากมีประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับอัตราค่าตอบแทน
ลิขสิทธิ์ในการค้าขาย ซึ่งงานวรรณกรรมแล้ว คู่กรณีสามารถที่จะเสนอข้อพิพาทดังกล่าว
ให้แก่คณะกรรมการลิขสิทธิ์ เป็นผู้ที่ชี้ขาดได้ตามอนุมาตรา (2) นี้ เนื่องจากการวินิจฉัย
ชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทเรื่องค่าตอบแทนลิขสิทธิ์นี้ ก็ถือว่าคณะกรรมการลิขสิทธิ์ได้ใช้
อำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองปกป้องสิทธิอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

นอกจากนี้การชี้ขาดข้อพิพาทที่เกี่ยวกับอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์
ในการค้าขาย งานวรรณกรรมจะทำให้เกิดความรวดเร็ว ถือว่าการชี้ขาดข้อพิพาทใน เงิน
ค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ การใช้งานลิขสิทธิ์ของสิทธินักแสดงและการใช้งานลิขสิทธิ์ใน
ภาคีวรรณกรรมเป็นต้น เมื่อหากมิได้มีบทบัญญัติว่าการชี้ขาดข้อพิพาทดังกล่าว จะต้องผ่าน
การพิจารณาจากสภาคัดก่อน แต่ก็ยังคงมีปัญหาว่าถ้าวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ
ลิขสิทธิ์จะถือว่า เป็นที่สุดแล้วหรือไม่ ทั้งนี้จะต้องรอแนวการตีความและแนวบรรทัดฐาน
ของศาลต่อไป

4.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดตั้งองค์การบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม

สืบเนื่องจากข้อจำกัดในการบริหารการใช้สิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ของ
เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายที่มักจะไม่ว່ามมีประสิทธิภาพและอำนาจในการต่อรอง รวมทั้งการ
การรวมตัวกันของเจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งในที่นี้คือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่ละ
รายเพื่อการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์และบริหารการใช้สิทธิ ตลอดจนกำกับดูแล
ส่งเสริมและสนับสนุนให้ระบบการจัดเก็บดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็น
มาตรการเสริมในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายลิขสิทธิ์
ที่จะเป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยองค์การบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ใน
การทำซ้ำงานวรรณกรรมได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรม
อย่างมากมาจากการรวมตัวของเจ้าของงานวรรณกรรมเพื่อจัดตั้งองค์การบริหารการจัด
เก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์กรณีที่มีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ จึงได้รับความ
นิยมน้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศ

4.5.1 เจ้าของลิขสิทธิ์

ในที่นี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า "เจ้าของลิขสิทธิ์" แทนคำว่า
"ผู้สร้างสรรค์" เนื่องจากมีความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เจ้าของลิขสิทธิ์
อาจจะไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์และผู้สร้างสรรค์อาจจะ เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ก็ได้
ดังได้กล่าวแล้วในข้อ 4.2.2 แต่ทั้งนี้ผู้ที่จะมีสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายในการแสวงหา
ประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ก็คือเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น ดังปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 15
แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ว่า "เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้"
จึงนับได้ว่าประโยชน์ที่เกิดจากการจัดตั้งองค์การบริหารจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ
งานวรรณกรรมจะตกแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ในที่นี้คือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม
ซึ่งผู้เขียนขอรวบรวมประโยชน์จากการจัดตั้งองค์การบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทน
ลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่ตกแก่เจ้าของลิขสิทธิ์พอสังเขปดังต่อไปนี้

1. เจ้าของลิขสิทธิ์จะมีอำนาจการต่อรองตลอดจนการนี้ฉบับ
 ภัตฉบับนี้ ในค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้กล่าวว่ามีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดเก็บค่าตอบแทน
 โดยขององค์กรบริหารการวัดเก็บจะมีระบบและหลักเกณฑ์การจัดเก็บที่แน่นอนทำให้เจ้าของ
 ลิขสิทธิ์ได้รับเงินค่าตอบแทนที่แน่นอน มีต้นทุนหน่วยและจัดเก็บได้ครบถ้วนมาตลอดการวัด
 เก็บโดยเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละราย

2. เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถควบคุมการทำซ้ำงานวรรณกรรม
 ได้ดีกว่าทั่วถึง เนื่องจากระบบบริหารการวัดเก็บค่าตอบแทนเป็นการให้ออนุญาตแก่ผู้ใช้
 รายแต่ละรายผ่านทราเวลลิงออนุญาต ซึ่งจะมีข้อกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ** ซึ่งเจ้าของ
 ลิขสิทธิ์จะทราบข้อมูลของผู้ใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่ตลอดจนพฤติกรรมในการทำซ้ำ
 อันจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีข้อมูลในการฟ้องร้อง หากปรากฏว่าภายหลังผู้ใช้
 รายเดียวกันนั้นยอมนำผลงานวรรณกรรมอื่นของเจ้าของลิขสิทธิ์รายเดียวกันไปทำซ้ำ

3. การที่องค์กรวัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เป็นผู้ดำเนินการให้
 อนุญาต และจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์การทำซ้ำงานวรรณกรรม ทำให้เป็นการลด
 ปัญหาข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้ไปเจ้าของงานวรรณกรรมและผู้ใช้งาน และ
 ทำให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์น้อยลง เนื่องจากการทำซ้ำงานวรรณกรรมของผู้ใช้งานที่
 ได้รับอนุญาตไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และหากปรากฏว่าผู้ใช้บางรายได้ทำซ้ำ
 โดยมิได้ขออนุญาตองค์กรบริหารการวัดเก็บค่าตอบแทนมีอำนาจในการฟ้องร้อง
 ค่าเบ็ดเตล็ดละเมิดลิขสิทธิ์ได้ ซึ่งการฟ้องร้องดำเนินคดี ผู้ใช้งานวรรณกรรมจะต้อง
 เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูงมาก อีกทั้งมีความยุ่งยาก และสิ้นเปลืองเวลาและ
 ค่าใช้จ่ายที่สูง เมื่อเทียบกับค่าตอบแทนในการขอรับอนุญาต ดังนั้นการฟ้องร้องผู้ใช้
 งานวรรณกรรมที่มีได้ขออนุญาต จึงเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้ใช้งานวรรณกรรมรายอื่น ๆ
 ที่จะไม่กระทำละเมิดลิขสิทธิ์การใช้ผลงานวรรณกรรมโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ
 ลิขสิทธิ์รายอื่น

**โปรดดู "การบริหารการวัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในการทำซ้ำงาน
 วรรณกรรมในต่างประเทศ" บทที่ 3 หัวข้อ 3.3.1

4. เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการอนุญาตให้ทำซ้ำแก่ผู้ใช้ เป็นรายบุคคล อีกทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการติดต่อกับผู้ใช้งานลิขสิทธิ์โดยมิได้รับอนุญาต

5. นอกจากเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จากผู้ใช้งานแล้ว การที่มีการจัดเก็บค่าตอบแทนจากองค์กรบริหารจัดการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นให้สาธารณชนได้ทราบว่างานวรรณกรรมที่จะมีการนำเอาไปใช้โดยการทำซ้ำนั้นยังคงเป็นงานลิขสิทธิ์ที่มีเจ้าของอยู่ และจะมีประโยชน์ยิ่งขึ้นหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย กล่าวคือ เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถนำสิทธิความมั่งคั่งของลิขสิทธิ์ได้โดยง่าย เนื่องจากองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของงานวรรณกรรมไว้ทุกอย่าง

4.5.2 ผู้ใช้งานวรรณกรรม

สำหรับผู้ใช้งานวรรณกรรมนั้นดูเหมือนจะไม่ได้รับประโยชน์จากการจัดตั้งองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เท่าไรนัก เนื่องจากผู้ใช้งานวรรณกรรมจะต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อมีการนำเอางานลิขสิทธิ์ไปทำซ้ำ แต่อย่างไรก็ตามผู้ใช้งานก็ได้รับประโยชน์จากการจัดตั้งองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมที่พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ใช้งานจะได้รับความสะดวกในการติดต่อขออนุญาตเพื่อการทำซ้ำซึ่งงานวรรณกรรมไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการติดตามหาตัวเจ้าของงานวรรณกรรมที่ตนมีความประสงค์จะขออนุญาตเพื่อการทำซ้ำ โดยองค์กรบริหารการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ติดต่อซึ่งส่วนใหญ่แล้วในทางปฏิบัติ เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละรายจะมอบอำนาจในการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตลอดจนการอนุญาตให้มีการทำซ้ำได้ โดยทำเป็นสัญญาตั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น องค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจึงเป็นศูนย์กลางที่ผู้ใช้งานวรรณกรรม

จะมาติดต่อขออนุญาตเพื่อการทำซ้ำ และเป็นสถานที่ให้ผู้ใช้ได้ชำระเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม จากความสะดวกสบายที่องค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้มอบให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย อันได้แก่ เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งาน ทำให้ในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม โดยองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

2. การอนุญาตให้ใช้งานวรรณกรรม โดยองค์กรบริหารจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะลดปัญหาความยุ่งยากในการเจรจารองกับเจ้าของผลงานวรรณกรรมแต่ละราย อีกทั้งยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายและไม่สิ้นเปลืองว่าในการขออนุญาตเพื่อการทำซ้ำจากเจ้าของงานวรรณกรรมแต่ละรายอีกด้วย ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

3. ผู้ใช้งานวรรณกรรมที่ได้ขออนุญาตจากองค์กรบริหารจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรม ทำให้ผู้ใช้ไม่มีความผิดข้อหาการละเมิดลิขสิทธิ์อีกต่อไป และผู้ใช้งานสามารถติดต่อขออนุญาตเพื่อทำซ้ำงานวรรณกรรมอื่นที่อยู่ในความดูแลขององค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้อีกด้วย

4.5.3 สิ่งคม

แม้การให้ความคุ้มครองทางด้านลิขสิทธิ์จะมุ่งเน้นไปที่ภาคเอกชน แต่ผลประโยชน์ได้จากมาตรการให้ความคุ้มครองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไม่มากนักน้อยดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

1. ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำางานวรรณกรรมที่เห็นได้ชัดเจนนก็คือ สังคมจะได้ใช้งานวรรณกรรมที่มีคุณค่ามีประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นงานวรรณกรรมประเภทตำราเรียนหนังสือ วารสารทางวิชาการตลอดจนงานวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ เนื่องจากการให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์โดยการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อมีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ แม้จะเป็นมาตรการเสริม แต่ก็ เป็นมาตรการหนึ่งที่ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์หนึ่งพอใจในการให้ความคุ้มครอง การจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดังกล่าวจึงถือเสมือนเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้สร้างสรรค์งาน และเจ้าของลิขสิทธิ์ให้ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างสรรค์ผลงานทางวรรณกรรมที่มีคุณค่า และมีคุณประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวรรณกรรมประเภทตำราเรียน สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษาให้แก่สังคมต่อไป

2. มาตรการในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์หรือระบบการขออนุญาตเพื่อทำางานวรรณกรรมที่ดำเนินการโดยองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ จะเป็นแนวบรรทัดฐานให้แก่ประชาชนในสังคมได้ตระหนักถึงการเคารพสิทธิทางปัญญาของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น เป็นการปลูกฝังให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยการขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนก็ตนจะนำเอางานไปใช้ ไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำหรือวิธีการอื่นใด และมีผลทำให้ผู้ใช้งานวรรณกรรมและประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้น เท่ากับเป็นการยกระดับการให้ความคุ้มครองงานทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น

4.6 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งองค์การบริหารจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการ ทำชิ้นงานวรรณกรรม

แม้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะได้เปิดโอกาสช่วงให้มีการจัดตั้ง
องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรมได้ แต่ก็ยังคงมีปัญหาและ
อุปสรรคอย่างอื่นในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์สำหรับประเทศไทย

4.6.1 ปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรม

ก. ผู้ใช้งาน

ผู้ใช้งานนั้นยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่พอเพียงกับระบบการ
คุ้มครองลิขสิทธิ์ประกอบกับความเคยชินในการนำเอางานไปทำซ้ำ โดยมีได้ขออนุญาต
และจ่ายเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำชิ้นงานวรรณกรรม และมีความเข้าใจว่าการ
กระทำของตนไม่ผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ จากเหตุผลดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรค
ที่สำคัญที่สุดต่อการจัดตั้งองค์กรบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์สำหรับประเทศไทย
ที่หลักหนึ่งไม่ได้ก็คือเสียงคัดค้านจากกลุ่มคนดังกล่าว ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้จะต้องอาศัย
เวลาในการแก้ไขพอสมควร โดยจะต้องมีการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป
ได้ทราบถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ข. เจ้าของลิขสิทธิ์

ปัจจุบันจะเห็นว่าการรวมตัวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม
ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยังไม่มีเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์
ตลอดจนสิทธิของตนเองที่ดีพอ จึงทำให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายยังไม่มี การ
บังคับใช้อย่างแท้จริง ทำให้การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่ได้ผลตามความประสงค์
และเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงไม่มีแรงกระตุ้นจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดตั้ง
องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในไทย ผู้เขียนเห็นว่าหากเจ้าของลิขสิทธิ์มีความ
เข้าใจถึงสิทธิอันชอบธรรมของตน และใช้สิทธิดังกล่าวเรียกเก็บเงินค่าตอบแทน
ลิขสิทธิ์กรณงานลิขสิทธิ์ของตนเองถูกนำไปใช้ ก็จะทำให้ผู้ใช้เกิดความตื่นตัวที่จะปฏิบัติ

ตามกฎหมายจากการเอาจริงเอาจังในการรักษาสិทธิของเจ้าของสิทธิ ทำให้ผู้ใช้จะต้องศึกษาข้อกฎหมายโดยปริยายว่าเจ้าของสิทธิ มีสิทธิโดยชอบที่จะเรียกร้องเงินค่าตอบแทนสิทธิได้หรือไม่ นอกจากนั้นตนเองจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ นอกจากเจ้าของสิทธิจะได้รับเงินค่าตอบแทนสิทธิแล้ว ยังส่งผลให้ผู้ใช้ได้ทราบถึงประเด็นข้อกฎหมายที่ตนเองจะต้องปฏิบัติตามและเคารพต่อสิทธิในการแสวงหาผลประโยชน์จากงานอันมีสิทธิของเจ้าของสิทธิด้วย

4.6.2 ปัญหากฎหมายบางประการที่เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิในการทำช้างานวรรณกรรม

องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิในการทำช้างานวรรณกรรมในต่างประเทศนั้นส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่จะถูกจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของบริษัทจำกัด แต่สำหรับการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิในชองทำช้างานวรรณกรรม นอกจากจะต้องพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมแล้วยังจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งว่ามีกฎหมายให้อำนาจในการจัดตั้งองค์กรลักษณะดังกล่าวในรูปแบบใดได้บ้าง ตลอดจนจะต้องศึกษาถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิ ในรูปแบบดังกล่าวด้วย จากการศึกษาพบรูปแบบการจัดตั้งที่พอจะจัดตั้งได้อยู่ 2 ประเภท ได้แก่

ก. สมาคมการค้า

สมาคมการค้าเป็นรูปแบบองค์กรลักษณะหนึ่งที่น่าจะนำมาเป็นแนวทางในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิในการทำช้างานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทยได้ แต่เมื่อศึกษาวิเคราะห์จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องในที่นี้คือพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 มีประเด็นปัญหาที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ว่าลักษณะการค้าเนื้องานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสิทธิอื่นเกิดจากการรวมตัวของเจ้าของสิทธิแต่ละราย เพื่อจัดให้อนุญาตนำเอางานวรรณกรรมไปใช้โดยการทำช้่า และจัดเก็บเงินค่าตอบแทนสิทธิเมื่อมีการทำช้างานวรรณกรรม หลังจาก

จัดเก็บค่าตอบแทนได้แล้ว องค์กรจัดเก็บก็จะนำเอาเงินที่เก็บได้จัดสรรให้แก่เจ้าของ
ลิขสิทธิ์แต่ละราย นอกจากนี้หากปรากฏว่ามีผู้ที่นำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ
โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน องค์กร
จัดเก็บค่าตอบแทนมีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ใช้งานแต่ละรายได้ จาก
ลักษณะการดำเนินงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำจะอยู่ใน
ขอบข่ายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมการค้าตามที่ พ.ร.บ.สมาคมการค้า
พ.ศ.2509 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้หรือไม่นั้น จะต้องนำกฎหมายในที่นี้คือ พ.ร.บ.
สมาคมการค้า พ.ศ.2509 มาพิจารณา

ตาม พ.ร.บ.สมาคมการค้า พ.ศ.2509 สมาคมการค้า หมายถึง
22สถาบันที่บุคคลหลายคนซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพจัดตั้งขึ้นเพื่อทำการส่งเสริมการ
ประกอบวิชาชีพอันมิใช่เป็นการหาผลกำไร หรือรายได้แบ่งปันกัน* นอกจากนี้ พ.ร.บ.ฯ
จะได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "สมาคมการค้า" ไว้แล้ว ก็มีประเด็นปัญหาที่จะต้อง
วิเคราะห์ต่อไปว่า คำว่า "ผู้ประกอบวิชาชีพ" คือใคร จะมีความหมายครอบคลุม
แค่ไหน อย่างไร ซึ่ง พ.ร.บ.ฯ ก็ได้ให้ความหมายของคำดังกล่าวว่าหมายถึงบุคคล
ซึ่งประกอบธุรกิจทางการค้า อุตสาหกรรมหรือการเงิน และให้ความหมายรวมถึง
บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจอื่นใดในทางเศรษฐกิจที่รัฐมนตรีได้กำหนดในกฎกระทรวง
เมื่อนำคำจำกัดความดังกล่าวมาพิจารณาจากการรวมตัวของเจ้าของลิขสิทธิ์ งาน
วรรณกรรมก็น่าจะเข้าหลักเกณฑ์การจัดตั้งสมาคมการค้าได้ เนื่องจากการรวมตัวกัน
ของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละราย น่าจะถือว่าเป็นการรวมตัวกันของผู้ประกอบวิชาชีพ
เพื่อทำการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพได้ เนื่องจากการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์
ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เมื่องานของเขาแต่ละรายถูกนำเอาไปทำซ้ำ นับได้ว่าเป็น

29มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"สมาคมการค้า" หมายความว่า สถาบันที่บุคคลหลายคนซึ่งเป็นผู้ประกอบ
วิชาชีพจัดตั้งขึ้นเพื่อทำการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพ อันมิใช่เป็นการหาผลกำไร
หรือรายได้แบ่งปันกัน

"ผู้ประกอบการวิสาหกิจ" หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจทางการค้า
อุตสาหกรรม หรือการเงิน และให้ความหมายรวมถึงบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจอื่นใดใน
ทางเศรษฐกิจ ที่รัฐมนตรีได้กำหนดในกฎกระทรวง

"นายทะเบียน" หมายความว่า นายทะเบียนกลางสมาคมการค้า หรือ
นายทะเบียนการค้าประจำจังหวัดแล้วแต่กรณี

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการ
ตามพระราชบัญญัตินี้

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ไม่ท้อใจและมีกำลังใจในการผลิตงานวรรณกรรมใหม่ ๆ และการจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำตามวรรณกรรมแล้วนำเอามาจัดสรรแก่เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ละราย โดยหักค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นในการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนก็น่าจะถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีใช้การหากำไร แต่เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขที่ว่าสมาคมการค้านั้นจะต้องมิได้หารายได้แบ่งปันกัน ก็เริ่มมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นแล้วว่าการที่องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนนำเอาเงินค่าตอบแทนมาจัดสรรแก่เจ้าของแต่ละคน จะถือว่าเป็นการหารายได้แบ่งกันหรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นในประเด็นดังกล่าวว่าเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่จัดเก็บได้แล้วนำมาจัดสรรแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ น่าจะถือว่าเป็นรายได้ของเจ้าของลิขสิทธิ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ลักษณะการดำเนินงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนก็น่าที่จะขัดกับ พ.ร.บ. สมาคมการค้า พ.ศ. 2509

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากข้อห้ามในการดำเนินการของสมาคมการค้า ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน ม. 22^{๓๐} พบว่ามีบทบัญญัติในอนุมาตรา (1) ว่า "ประกอบวิสาหกิจโดยสมาคมการค้าตนเอง หรือเข้าดำเนินการในการประกอบวิสาหกิจ หรือเข้ามีส่วนถือหุ้น เป็นหุ้นส่วนหรือร่วมทุนในการประกอบวิสาหกิจกับบุคคลใด ๆ" เมื่อนำบทบัญญัติดังกล่าวมาวิเคราะห์กับการดำเนินงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

^{๓๐} มาตรา 22 ห้ามมิให้สมาคมการค้ากระทำการใด ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ประกอบวิสาหกิจโดยสมาคมการค้าตนเอง หรือเข้าดำเนินการในการประกอบวิสาหกิจของสมาชิก หรือเข้ามีส่วน ถือหุ้น เป็นหุ้นส่วน หรือร่วมทุนในการประกอบวิสาหกิจกับบุคคลใด ๆ

(2) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ ในอันที่จะกดราคาสินค้า หรือค่าบริการให้ตกต่ำเกินสมควร หรือทำให้สูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดปั่นป่วนเกี่ยวกับราคาสินค้าหรือค่าบริการ

(3) ให้เงิน หรือให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิก หรือบุคคลอื่นใด เว้นแต่เป็นการให้เพื่อการกุศล สาธารณะ หรือตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อัธยาศัยในสังคม

(4) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ เพื่อเพิ่ม ลด หรือจำกัดปริมาณการผลิต ปริมาณสินค้าที่จำหน่าย หรือบริการอื่น และการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นผลเสียหายแก่ตลาดการค้า การเงินภายในหรือภายนอกประเทศ หรือเศรษฐกิจของประเทศ

(5) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายการแข่งขัน อันพึงมีตามปกติวิสัยของการประกอบวิสาหกิจ เว้นแต่จะเป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือระเบียบของทางราชการ

(6) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ อันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจความมั่นคงของประเทศ หรือต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(7) กีดกันหรือขัดขวางมิให้ผู้ใดซึ่งมีคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกได้ตามข้อบังคับของสมาคมการค้า เข้าเป็นสมาชิกหรือบังคับด้วยประการใด ๆ ให้เข้าเป็นสมาชิกโดยผู้นั้นไม่สมัครใจ หรือให้สมาชิกออกจากสมาคมการค้าโดยเจตนาอันไม่สุจริต หรือขัดต่อข้อบังคับของสมาคมการค้า

(8) เปิดเผยสถิติ เอกสาร หรือข้อความอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนได้เสีย โดยเฉพาะของสมาชิกผู้ใด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสมาชิกผู้นั้น

(9) ให้อภัยหรือยอมให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการดำเนินกิจการในหน้าที่ของกรรมการ

ที่มีหน้าที่หลักในการให้อนุญาตในการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำและจัดเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เอง จึงน่าจะเข้าข่ายข้อห้ามในการดำเนินกิจการของสมาคมการค้า โดยสรุปแนวทางการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในรูปแบบสมาคมการค้าจึงไม่มีความเป็นไปได้ ส่วนการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำจะมีแนวทางอื่นอีกหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาต่อไป

ข. มูลนิธิ

การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงาน

วรรณกรรมสำหรับประเทศไทยนั้น จะสามารถจัดตั้งในรูปแบบของมูลนิธิได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายที่ว่าด้วยการจัดตั้งมูลนิธิในที่นี้คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมูลนิธิ ว่าได้เปิดช่องสำหรับจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมมากน้อยเพียงใด โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 110³¹ ได้ให้ความหมายของคำว่า "มูลนิธิ" ว่า หมายถึง ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี ฯลฯ โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และการจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิต้องมีใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใด นอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั่นเอง จากคำจำกัดความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มูลนิธิจะต้องเป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง และไม่มีการค้ากำไร ที่ว่าไม่ค้ากำไรนี้ไม่ได้หมายความว่ามูลนิธิจะทำได้แต่กิจการอื่นทำให้เปล่า มูลนิธิอาจเรียกเก็บค่าตอบแทนบริการหรือราคาทรัพย์สินเป็นการแลกเปลี่ยนและเป็นกำไรก็ได้ แต่ไม่ใช่เอาไปแบ่งปันกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง³²

³¹ มาตรา 110 มูลนิธิได้แก่ ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับ วัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างยิ่ง โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จัดระเบียบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

³² จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล,

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2530 หน้า 92.

ตั้งใหม่ เมื่อข้าพเจ้าวิตถลประสังข์และอีกหลายคนต่างเห็นใจ ขอบอก

ของทั้งกรจึงเก็บข้าตอบแทนล้นมือที่ชกเกิดจากเกล้ารวบรวมตั้งกันของเจ้าของล้นมือแต่ล้นมือ

มาตรา 110 มุมนิธิได้แก่ การขอลินก้าโตล้งไว้โดยเนอภายลักขัย

วิถลประสังข์เรียกการกพลสำขาวณะ การพำเนา ที่ลปะ วิถยาพำเนา วิถยณต

การล้นมือ การล้นมือสำขาวณะประโชน้อย่างอื่น โดยมิได้มุ่งกาผลประโชน้อยมาแบ่งมีนกัน

และได้จากละมือขอตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย

การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิต้องมิใช่เป็นการคาผลประโชนั้นเพื่อ

มผลใดนอกจากแต่ดำเนินการตามวิถลประสังข์ของมูลนิธินั้นเอง เพื่อดำเนินการ

จัดเก็บข้าตอบแทนล้นมือชกในกรณ่งานวรรณกรรมของตนดูหน้าเอาไปทำซ้ำ แล้วนำ

เงินข้าตอบแทนดังกล่าวก็จัดเก็บได้ไปแบ่งล้งตามล้นมือที่เจ้าของล้นมือแต่ล้นมือ

จึงได้รับกรมเจ้ากรมกมลกรทำมาพิจารณาที่จะเห็นได้ว่า การดำเนินการดังกล่าว

เป็นการมุ่งกาผลประโชน้อยมาแบ่งมีนกัน วิถลประสังข์ในการดำเนินการของของทั้งกร

จัดเก็บข้าตอบแทนล้นมือชกในการกำข่างานวรรณกรรม จึงจัดต่อมกการจัดตั้งมูลนิธิตั้ง

ตั้งรายละเอียดได้กล่าวไว้ข้างต้น การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บข้าตอบแทนล้นมือชก

สำหรับประเทศไทยจึงไม่สามารถจัดตั้งในรูปแบบมูลนิธิตั้ง

จากการศึกษาถึงรูปแบบขององค์กรประเภทบริษัทจำกัด พบว่ามีข้อจำกัดในการจัดตั้งที่น้อยกว่าและไม่เข้มงวดเหมือนดังเช่นกรณีของการจัดตั้งภายใต้รูปแบบสมาคมการค้าและมูลนิธิกล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ได้ให้คำนิยามและหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งบริษัทจำกัดไว้ว่า หมายถึง กิจการมุ่งค้าหากำไร ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และจะต้องมีผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 7 คน ผู้ถือหุ้นแต่ละคนรับผิดชอบเพียงค่าหุ้นที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบเท่านั้น³⁵ เมื่อนำเอาหลักเกณฑ์และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งบริษัทมาพิจารณากับวัตถุประสงค์การจัดตั้ง ตลอดจนลักษณะการดำเนินงานขององค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ จะพบว่าการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำงานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทยในรูปแบบบริษัทจำกัดมีความเป็นไปได้สูงดังเช่น กรณีการจัดตั้งบริษัทลิขสิทธิ์ดนตรีจำกัด ซึ่งเป็นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เช่นเดียวกัน เพียงแต่เป็นการจัดเก็บค่าตอบแทนสำหรับงานลิขสิทธิ์ประเภทงานดนตรีกรรม จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าบริษัทจำกัดเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตามบทบัญญัติกฎหมายในปัจจุบัน

แต่ผู้เขียนเห็นว่า การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในรูปแบบบริษัทจำกัด จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมาก แม้ว่าการจัดตั้งจะไม่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัทก็ตาม แต่เนื่องจากองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เป็นองค์กรในลักษณะพิเศษที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ อันได้แก่ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ มิได้เพื่อประกอบการค้าเหมือนดังเช่นบริษัททั่วไป ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในทางปฏิบัติก็คือ โดยปกติแล้วตามบทบัญญัติกฎหมายจะต้องมีผู้ร่วมก่อการในการจัดตั้งอย่างน้อย 7 คน และจะต้อง

³⁵ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2539) หน้า 196.

มีผู้ถือหุ้นอีกส่วนหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญว่าใครจะเป็นผู้ร่วมก่อการและผู้ถือหุ้นสำหรับบริษัทที่จะจัดตั้งขึ้นนี้ ซึ่งโดยหลักแล้วก็น่าจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และสำนักพิมพ์ทุกรายการทุกแห่งจะต้องมาเป็นผู้ถือหุ้นหรือผู้ร่วมก่อการ ก็จะมีปัญหาตามมาว่าบริษัทดังกล่าวก็จะต้องมีผู้ถือหุ้นจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการควบคุมบริษัท สำหรับสำนักพิมพ์แล้วในทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะมีได้รับโอนสิทธิ์ในงานวรรณกรรมมาทั้งหมด หากแต่จะได้รับเพียงสิทธิ์ในการทำซ้ำเท่านั้น ซึ่งก็จะมี การจำกัดว่าจะสามารถจัดพิมพ์ได้กี่ครั้ง จึงไม่มีส่วนได้เงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์เมื่อมีการนำเอางานวรรณกรรมไปทำซ้ำ จึงทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมก่อการจัดตั้งบริษัทเพื่อเป็นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

นอกจากนี้หากองค์กรฯ ประสบความสำเร็จในการจัดเก็บค่าตอบแทนก็จะส่งผลให้ผู้ถือหุ้นได้รับประโยชน์จากการจัดเก็บในรูปแบบเงินปันผลและค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ หากปรากฏว่างานลิขสิทธิ์ของเขาถูกนำเอาไปทำซ้ำ หากไม่มีการทำซ้ำเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นผู้ถือหุ้นก็ยังคงได้รับเงินตอบแทนในรูปแบบเงินปันผลอยู่ดี จะก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการแบ่งผลประโยชน์ อาจจะมีผู้สงสัยว่าเหตุใดการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จึงมีผลกำไรได้ และมีเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้ เนื่องจากตามหลักการจัดเก็บค่าตอบแทนแล้ว เมื่อองค์กรจัดเก็บเงินได้เท่าไรก็ต้องนำมาหักค่าใช้จ่ายแล้วจัดสรรแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ต่อไป การจัดตั้งองค์กรฯ ในรูปแบบของบริษัทจำกัด ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วจะดำเนินกิจการเพื่อมุ่งค้าหากำไร การดำเนินงานจึงขึ้นอยู่กับผลกำไรของบริษัท หากบริษัทไม่มีผลกำไรติดต่อกันในระยะเวลานาน บริษัทดังกล่าวก็อาจจะถูกเพิกถอนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลรัษฎากร ทำให้องค์กรมีปัญหา

คณะกรรมการบริหารบริษัทจึงต้องทำทุกวิถีทางเพื่อได้บริษัทมีผลกำไรและดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง แนวทางในการดำเนินงานจึงต้องมีการกำหนดค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้มีอัตราสูงครอบคลุมค่าใช้จ่ายและจะต้องมีกำไรภายหลังจากการหักค่าใช้จ่ายและจัดสรรแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่งานของเขาถูกนำเอาไปทำซ้ำ ผู้ใช้งานจึงต้องเป็นผู้รับภาระในค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่สูงเกินความเป็นจริง และจากผลกำไรก็จะก่อให้เกิดปัญหาในการแย่งชิงผลประโยชน์ในองค์กร เช่น ผู้ถือหุ้นกลุ่มแรกจะไม่ยอมให้มีการเพิ่มจำนวนผู้ถือหุ้น เนื่องจากจะทำให้เงินปันผลลดน้อยลงซึ่งจะทำให้องค์กรฯ กลายเป็นองค์กรที่มีลักษณะแสวงหากำไรที่แท้จริง ขัดต่อหลักการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในหลาย ๆ ประเทศที่มีหลักในการจัดตั้งว่าจะต้องเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (non-profit organisation)

โดยสรุปแล้วแม้ว่าการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำสำหรับประเทศไทยจะสามารถจัดตั้งในรูปแบบของงบบริษัทจำกัดได้ แต่ก็มีปัญหาต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งในต่างประเทศแม้ว่าองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะได้รับการจัดตั้งภายในรูปแบบบริษัท จำกัด แต่บริษัทจำกัดดังกล่าวมิใช่บริษัทจำกัดที่มุ่งค้าหากำไรตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หากแต่เป็นบริษัทจำกัดที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหากำไร (not - for - profit - corporation) ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติหลักการจัดตั้งไว้โดยเฉพาะ เช่น ในสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ not-for-profit-corporation ซึ่งเป็นกฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก (New York State Consolidated Laws) อันมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากบทบัญญัติว่าด้วยบริษัทที่มีวัตถุประสงค์ในการทำการค้าเพื่อแสวงหากำไร การที่ในต่างประเทศมีหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งองค์กรที่มีได้มุ่งแสวงหากำไรในรูปแบบของบริษัทจำกัด จึงมีส่วนส่งเสริมให้องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้รับความนิยมน และสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ได้อย่างดี และไม่ก่อให้เกิดปัญหาดังเช่นองค์กรฯ ที่จัดตั้งในรูปแบบของบริษัทจำกัด ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งค้าหากำไร

สำหรับประเทศไทยนั้น หากได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยรูปแบบองค์กรที่มีได้มุ่งค้าหากำไร นอกจากสมาคมการค้าและมูลนิธิขึ้นมาเพื่อรองรับองค์กรในลักษณะนี้ก็จะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบของบริษัทจำกัดก็ได้ ข้อสังเกต ผู้เขียนเข้าใจว่าการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดนตรีในรูปแบบของบริษัทจำกัดนั้น มิใช่ว่าการจัดตั้งในรูปแบบบริษัทจะได้รับการยอมรับ หากแต่เป็นเพราะในขณะที่มีการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวไม่มีรูปแบบองค์กรอื่นใดที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ ดังเช่นกรณีบริษัทจำกัด ซึ่งรูปแบบการจัดตั้งดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น และการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ดนตรีก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรมการใช้งานดนตรีกรรม กล่าวคือ เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรมส่วนใหญ่ของไทยจะเป็นค่ายเทป ซึ่งจะไม่ค่อยคำนึงถึงการเก็บเงินค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการนำเอางานดนตรีกรรมไปใช้ หากแต่มุ่งหวังเงินกำไรที่ได้จากการจัดจำหน่ายมากกว่า ประกอบกับความต้องการในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ งานดนตรีกรรมของตนเพื่อให้เป็นที่รู้จักของสาธารณชนโดยทั่วไป จึงปรากฏอยู่เสมอว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ ในที่นี้คือค่ายเทปต่าง ๆ เป็นฝ่ายเสนอให้ผู้ใช้อย่างไรก็ตามจะเป็นสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ ตลอดจนสถานบันเทิงต่าง ๆ ที่มีการนำเอางานดนตรีกรรมไปใช้ นำเอางานดนตรีกรรมไปใช้โดยไม่คิดมูลค่า และบางครั้งถึงกับต้องมีการจ้างให้สถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเปิดผลงานดนตรีกรรมของตน เพื่อให้สาธารณชนทั่วไปได้รู้จัก อันเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์อีกแนวทางหนึ่ง สำหรับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนั้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นไปได้สูงกว่าการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม แต่อย่างไรก็ตามการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจะต้องคำนึงถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

4.6.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์

แม้การจัดเก็บและการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำช้างานวรรณกรรมสำหรับประเทศไทย สามารถที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่ก็จะมีปัญหาที่เกี่ยวกับการดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน เนื่องจากการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในกรณีที่มีการนำเอางานวรรณกรรมไปใช้โดยการทำช้่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย แม้จะเคยมีการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ คือ บริษัทลิขสิทธิ์ดนตรี จำกัด ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สำหรับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำช้างานวรรณกรรมที่สำคัญก็คือ อัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ตลอดจนวิธีการจัดเก็บที่เหมาะสม ควรจะเป็นเท่าไรและจะคิดคำนวณจากอะไร ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากปัญหาดังกล่าว หากมิได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะมีผลต่อการบริหารจัดการว่าจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดดังที่เคยเกิดขึ้นกับ JRRC ซึ่งเป็นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีการกำหนดอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ค่อนข้างสูงในระยะแรก ทำให้การจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรและได้รับการต่อต้านจากผู้ใช้งานจำนวนมาก จน JRRC ต้องคิดคำนวณอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ให้น้อยลง จึงเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้งานและประสบความสำเร็จในการจัดเก็บเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาจะพบว่า องค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำช้่าตามวรรณกรรมของต่างประเทศจะจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ในการทำช้่างานวรรณกรรมตามจำนวนหน้าของงานที่ถูกนำเอาไปทำช้่า ซึ่งอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ต่อจำนวนหน้าของแต่ละประเทศก็จะมีอัตราไม่เท่ากัน ตลอดจนไม่มีแนวทางหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการกำหนดว่าค่าตอบแทนควรจะมีอัตราเท่าไร หากแต่การกำหนดอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่เหมาะสม จะต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในขณะที่มีการจัดเก็บค่าตอบแทน ซึ่งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ใน

ต่างประเทศก็จะประสบปัญหาดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะหาแนวทางเพื่อเป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสม หากแต่การกำหนดอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์จะต้องคิดคำนวณตามสภาพเศรษฐกิจในขณะที่มีการจัดเก็บค่าตอบแทนดังกล่าว

สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางในการจัดเก็บค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่เหมาะสม และน่าที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การจัดเก็บในอัตราต่อหน้างานที่มีการนำเอาไปทำซ้ำดังเช่นการจัดเก็บค่าตอบแทนขององค์กรจัดเก็บในต่างประเทศ ส่วนอัตราค่าตอบแทนควรจะมีอัตราหน้าละเท่าไรนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดตามสภาพเศรษฐกิจในเวลาที่มีการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทน น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ก่อนที่จะตัดสินใจจะจัดเก็บค่าตอบแทนในอัตราเท่าไร หากมีการทำการสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในที่นี้คือกลุ่มผู้ที่ต้องนำเอางานวรรณกรรมไปใช้ โดยการทำซ้ำว่าอัตราค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่จะจัดเก็บมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรก็จะเป็นการดี เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เป็นธรรมมากที่สุด